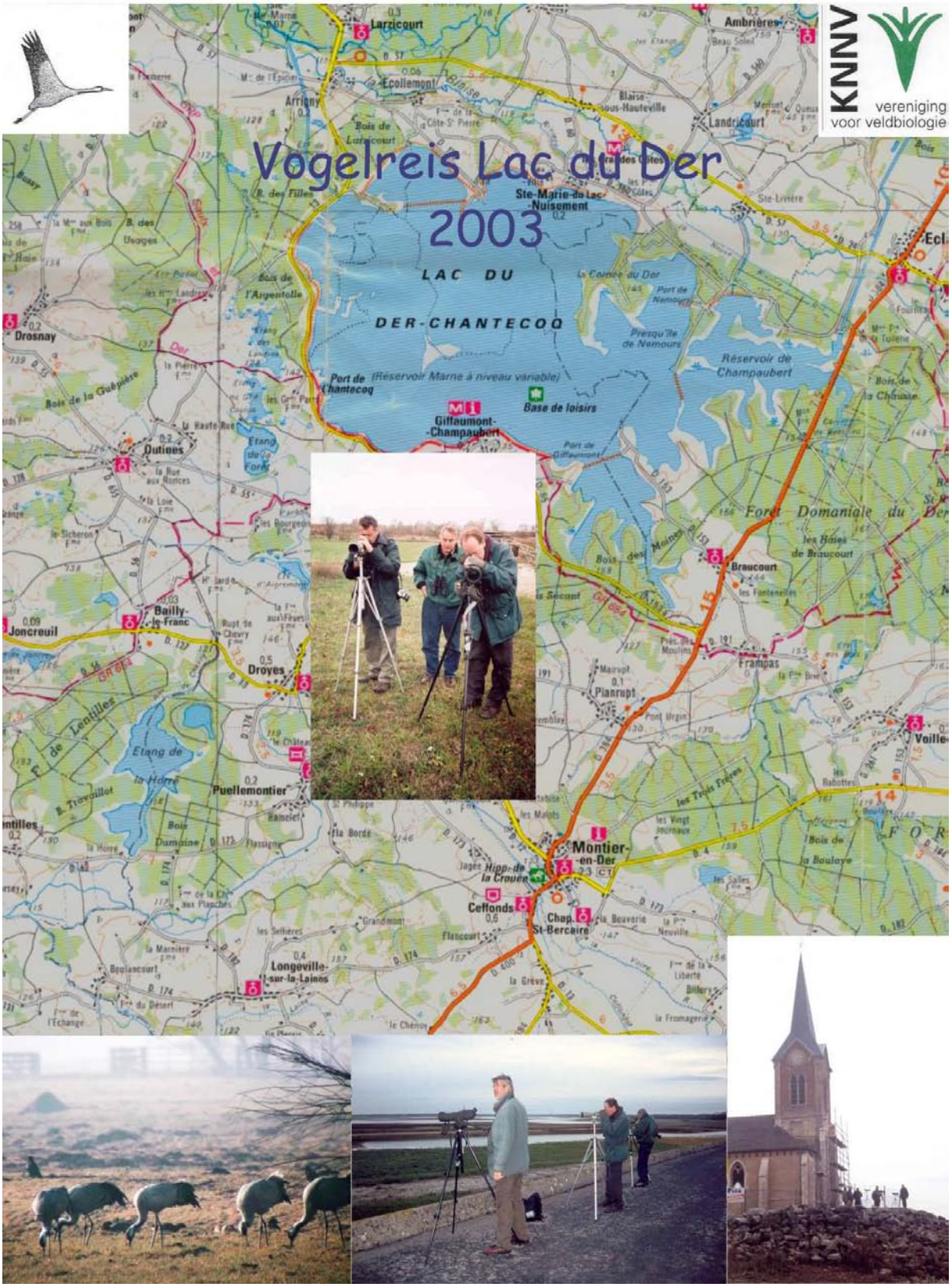
Vogelreis Lac du Der
2003
LAC DU
DER-CHANTECOQ
(Réservoir Marne à niveau variable)
Base de loisirs
Port de Chantecoq
Giffaumont-Champaubert
Ste-Marie-du-Lac-Nuisement
Réservoir de Champaubert
Forêt Domaniale du Der
Larzicourt
Ambrières
Ecollemont
Arrigny
Blaise-sous-Hauteville
Landricourt
Drosnay
Dutiges
Bailly-le-Franc
Joncreuil
Droyes
Puellemontier
Braucourt
Frampas
Planrupt
Montier-en-Der
Ceffonds
Chap. St-Bercaire
Longeville-sur-la-Laines
Etang de la Horre
Etang de Lentilles
KNNV
vereniging voor veldbiologie

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
afdeling Epe-Heerde

Secretariaat: Margriet Maan-Everaars
Veesserenkweg 42
8194 LM
Veessen
0578-631244
email: margriet.maan@hetnet.nl

VoZoVAR: Vogels, Zoogdieren, Vissen, Amfibiëen en Reptielen
Coördinatie: Gert Prins
De Wildkamp 21
8162 GH
Epe
0578-627016
email: gah.prins@wxs.nl

Foto's: Adrie Hottinga
Erik Murris
Ch. Sagonna

Rijmen: Erik Murris

Redactie en samenstelling reisverslag Lac du Der:
Adrie Hottinga
Kerkweg 10
8193 KK
Vorchten
0578-631459
email: a.hottinga@tref.nl

Inhoud

Samenvatting - Résumé……...…..2
Kranen……4
Vogelreis Lac du Der……8
Kraanvogels in Europa……11
De Haute Marne……...12
Lac du Der-impressies……..12
Vrijdag 21 november 2003……...14
Zaterdag 22 november 2003……20
Zondag 23 november 2003……...30
Maandag 24 november 2003……43
Waterregiem Lac du Der……...43
Kraanvogelaantallen……..45
Trekroutes; European Crane Group; Natura 2000……48
Overige vogelsoorten……50
Literatuur en adressen……51
Bijlage: overzicht waargenomen vogelsoorten

Samenvatting

Van 21 november tot en met 24 november 2003 zijn vier leden van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) afdeling Epe-Heerde (werkgroep – VOZOVAR - Vogels, Zoogdieren, Vissen , Amfibieën en Reptielen) op excursie geweest in de omgeving van Lac du Der voor het observeren van Kraanvogels. Lac du Der ligt op zo'n 160 km ten zuidoosten van Parijs en is de vierde locatie van één van de doortrekroutes voor Kraanvogels van de noordelijke broedplaatsen naar Extra-Madura, het overwinteringsgebied in Spanje, naar Portugal en nog verder naar Zuidwest Afrika. Lac du Der is een kunstmatig aangelegd retentiebekken dat ervoor zorgt dat de Seine in Parijs niet overstroomt en tevens de regulatie van de productie van drinkwater in Parijs bevordert.
Door de waterregulatie met droogval van het grootste deel van het bekken gedurende de periode augustus tot eind december is dit grootste spaarbekken van West-Europa van bijzonder belang voor doortrekkende Kraanvogels.
De aantallen die hier pleisteren zijn erg indrukwekkend; er zijn jaren dat medio november bijna de totale broedpopulatie van Noordwest-Europa hier kortstondig pleistert. In 2002 verbleven hier medio november gedurende enkele dagen circa 80.000 Kraanvogels.
Tijdens het weekend dat wij in de omgeving van Lac du Der Kraanvogels en andere vogelsoorten observeerden, telden wij op zaterdagmorgen 22 november 14.540 Kraanvogels; een aantal waar wij diep van onder de indruk waren.
Bijzonder boeiend is de ervaring wanneer de kranen in een tijdsbestek van circa drie kwartier s' avonds invallen. Komend vanuit het niets zijn er in een mum van tijd enkele duizenden die in kleine en grote vluchten de slaapplaatsen bezoeken. S' Morgens gebeurt het omgekeerde als de vogels van de drooggevallen zandplaten opstijgen en de foerageergebieden opzoeken. en s' morgens van de slaapplaatsen op de drooggevallen zandplaten opstijgen en de foerageergebieden opzoeken.
In de omgeving van het retentiebekken foerageren op de akkers en de weilanden kranen die vanaf de openbare weg goed te observeren zijn.
Naast de observatie van de Kraanvogels hebben wij ook genoten van de vele duizenden Houtduiven die in grote groepen op dit moment in dit deel van Frankrijk aanwezig waren.
Ook waterwild is in grote getale aanwezig in Lac du Der; vele honderden Smienten en Wintertalingen. Op diverse waterrijke locaties noteerden wij vele tientallen Futen, enkele Roodhalsfuten en schatten het aantal Grote zilverreigers op tachtig ex. Aalscholvers zijn in zeer grote aantallen aanwezig en bezetten slaapbomen, waar vele tientallen ex. overnachten.
In totaal noteerden wij in vier dagen meer dan 90 vogelsoorten!
Bijzondere soorten die wij dit weekend noteerden waren zeker een Buidelmees ter hoogte van het observatiepunt Site de Chanteqoc en een Slechtvalk op de drooggevallen platen bij het observatiepunt Eglise de Champaubert. Maar niet alleen deze bijzondere soorten hebben ons beziggehouden, ook de vele Grote gele kwikstaarten en IJsvogels in de omgeving van de beken boeiden ons in hoge mate, aangezien de aanwezigheid van deze soorten ons veel leren over de cultuurhistorie van dit gebied.
Wij hebben interessante mensen ontmoet, zoals zaterdagmiddag op de Dique ten noorden van Site de Chantecoq de filmer en kranenpromotor Laurent die ons veel informatie heeft gegeven over het vogelleven in Lac du Der.
Ons veldboekje is niet alleen vol geschreven over vogelbelevenissen, maar ook over de interessante dorpjes met vakwerkkerkjes, rommelige erfjes, verschillende landschapstypen, beken en natuurlijk de restaurantjes waar na een indrukwekkende dag de maag gevuld werd.
Een bezoek aan Lac du Der in november voor observatie van de kranen is zeker de moeite waard en een echte aanrader!

Résumé pour nos amies des oiseaux en France

Quatre membres de l'Association de l'Histoire de nature Royale Hollandaise de Epe-Heerde étaient à l'excursion à Lac du Der, du 21 novembre au 24 novembre 2003, pour l'observation des grues.
Lac du Der est situé environ 160 kilomètre vers le Sud-Est de Paris. C'est la quatrième location de la migration des grues à l'Extra-Madura, la région d'hivernage en Espagne.
Lac du Der est un bassin de retention qui est mis là pour retenir la Seine d'inonder Paris et aussi s'occupe de la regulation de l'eau potable de Paris.
C'est le plus grand bassin d'épargne en Europe de l'Ouest et très important pour les grues, parce que pendant la période du août au fin de décembre le plupart du bassin exonde par la regulation de l'eau.
Les nombres qui s' arrêter ici sont impressionnants ; il y a des ans qu'en novembre tous la population de couvée de l'Europe du Nord-Ouest résident court là. En 2002 il y avait pendant quelques jours en novembre 80.000 grues.
Pendant le weekend que nous observions les grues et autres sortes des oiseaux aux environs de Lac du Der, nous comptions 14.540 grues le samedi matin 22 novembre. Ce nombre fesait impression sur nous. Très fascinant est pour voir les grues arriver au soir en trois quart d'heures et au matin voir les partir ses endroits où dormir aux bancs de sable secs.
En un rien de temps les grues viennent, avec milliers, dans petits et grands vols pour chercher leurs endroits où dormir. Nous pouvions bien voir les grues en cherchant pour nouriture aux champs et prés dans l'environnement du bassin de retention.
De plus nous avons jouié des autres oiseaux comme beaucoup de Pigeon ramier, qui étaient nombreux actuellement dans cette partie de France.
Aussi les oiseaux aquatiques étaient bien présents au Lac du Der, beaucoup des Canard siffleur et Sarcelle d' hiver. Aux plusieurs locations riches en eau nous avons noté dizaines des Grèbes huppe, quelques Grèbes jougris et vers quatre-vingt des Grande Aigrette. Les Grand cormorans étaient bien présents et occupaient les arbres pour dormir.
En totale nous avons noté plus des quatre-vingt-dix sortes des oiseaux en quatre jours !
Les sortes uniques que nous avons vu étaient certainement le Mésange a moustarde près de poste d' observation Site de Chantecoq et le Faucon pelerin aux haut-fonds à proximité de poste d'observation Eglise de Champaubert. Mais ces n'étaient pas les seules sortes qui nous interessions, aussi les nombreux Bergeronnette des ruisseaux et les Martin-pêcheur d' europe aux environs de ruisseaux nous captivions. La présence de ces sortes peut nous dire beaucoup de l'histoire culturelle de cette region.
Nous avons rencontré des gens intéressants, comme le samedi après-midi sur la digue au nord de Site de Chantecoq. Nous avons rencontré un cinéaste qui aussi fait beaucoup de la promotion pour les grues. Il, Laurent, nous a donné beaucoup d'information des vies d'oiseaux au Lac du Der.
Nos livres de champ n'était pas seulement plein des histoires des oiseaux, mais aussi il y a écrit les villages intéressants avec églises construit magnifiquement, les basse-cours désordonnées, les différents types des paysage et évidemment, les petits restaurants où nous mangions les bons répas après un jour impressionant.
Une visite au Lac du Der en novembre pour l'observation des grues vaut certainement la peine et est un bon conseil !

Kranen!

Kranen boven Lac du Der,
trompetterend geluid klinkt al van ver.
Grote groepen hoor je roepen,
grote vluchten langs schemerluchten.
Dalend naar hun overnachtingsplek,
een korte nacht, een vroeg vertrek.

Tellen doe je vanaf de dique,
zowel de ochtend als de avondpiek.
14.000!; best wel veel,
een imposant grus-grus toneel.

En als na drie kwartier de rust is weergekeerd,
wordt ochtendschemer licht.
's Avonds is er schemer die het licht verteert.
Een vogelaar doet in de Gite de blinden dicht.

Een stuwmeer met een lage waterstand,
haar bodem is van slik en zand.
Het valt op vele plekken droog.
Als rust en slaapplek snel gevonden,
toen huizen in het dorp niet meer bestonden
en de eerste kraanvogel daar overvloog.

Stoppels, resten van de korrelmais
en meer van al dat saais.
Maar niet voor onze migrateurs,
hun vleugelspieren beurs
van een duizend kilometervlucht.
Bij het zien van Lac du Der en landerijen
zijn zij zeer opgelucht.
Op stille wieken laten zij zich naar beneden glijen.

Ooohh.....laten er voedselresten zijn, door hen nog te verteren.
Laat hen pleisteren en fouragerен.
Laat er leven in de bodem blijven.
Laten wij hen niet verdrijven
zo ver van hun broedgebied.
De bossen in het hoge noorden, de meren en het riet.

Zij zijn op weg naar warme oorden,
hebben een lange reis te gaan.
Laten wij hun overlevingskansen niet vermoorden.
Dus: al te schone oogstmethoden van de baan.

Een kraanvogel die profiteert
van goede teelt en voedselgronden,
maakt graag de reis en brengt zijn jongen groot.
De mens die daarin investeert,
Blijft er zo voor eeuwig mee verbonden.
en wordt misschien zo'n vogelaar die van z'n kranenreis genoot.

Overzichtskaart Lac du Der: schaal 1: 100.000

Lokatie gite nr 220

Overzichtskaart van het VVV (Office de Tourisme) te Giffaumont-Champaubert.
Op deze kaart zijn de belangrijkste observatiepunten met een verrekijker en een camera opgenomen.
In de tekst zijn deze observatiepunten bij de dagexcursies beschreven. Interessant zijn de observatiepunten;

- Westzijde Giffaumont-Champaubert
- Site de Chantecoq
- Presqu'ile de Champaubert

Vogelreis Lac du Der

Inleiding

Het idee voor een nieuwe vogelreis werd geboren tijdens een trektelling op de Gortelseberg op 14 september 2003 gedurende het verdampen van de morgennevel en het opstijgen van de zon die het vogelleven laat ontwaken.
Veel vogels vielen ons deze morgen niet in de schoot. Blijkbaar waren de vogels nog niet zover voor de grote trek naar het zuiden; enkele duizenden kilometers verwijderd van de Gortelseberg. Tijdens enige bescheiden trek van Graspieper, Gele kwikstaart en Boerenzwaluw werd besloten om in november een in de verbeelding sprekend gebied te bezoeken voor het beleven van de vogeltrek. Onze dromen op die gedenkwaardige veertiende september gingen uit naar de trek van de Kraanvogels, aangezien wij meerdere malen de Kranen geobserveerd hebben in Muritz, Rügen, Vorpommern en langs de Elbe. Wij werden die morgen gegrepen door de reis van de Kranen van de noordelijke broedplaatsen naar het zonnige warme Spanje. Besloten werd om in november 2003 Lac du Der in Frankrijk, de vierde pleisterplaats van Kranen in Europa te bezoeken en in 2004 een vogelreis (de zesde kranenplek in West-Europa) naar Spanje te organiseren.
Wat een klimmende zon, opkomend vanachter de Gortelseberg al niet teweeg kan brengen, als er geen grote aantallen vogels overtrekken. Aldus geschiedde, het idee was geboren en de werkgroep (VoZoVAR) Vogels, Zoogdieren, Vissen, Amfibieën en Reptielen van de KNNV afdeling Epe-Heerde is vindingrijk in het organiseren van vogelreizen.
Zo reisden wij op 21 november in de schemer af naar Lac du Der, waar wij de Kranen verwachten!
Het aloude gezegde: *Die meer begeert dan hem betaamt krijgt minder dan hij heeft geraamd* gaat deze keer niet op, want het dubbeltje viel op zijn kant.
In dit inmiddels negende reisverslag kunt u lezen hoe wij hebben genoten van de kranen en het landschap bij Lac du Der. Voor herhaling vatbaar, zeer zeker! Redenen zijn er genoeg, zeker nu sinds 2001 Kranen in het Fochteloërveen broeden, wordt de band met deze imposante vogelsoort steeds sterker.

Route

Vorchten, Hoorn, Heerde, Epe, Vaassen, Apeldoorn, Arnhem, Venlo,
via Gronsveld, voor een korte koffiestop met onvervalste Limburgse vlaai via Maastricht, Luik naar Metz over de Autoroute du Soleil. Van Metz richting Parijs en Verdun en bij Souilly (afslag 30) naar Bar le Duc en St. Dizier, van St. dizier naar Montier en Der. Vanaf St. Dizier is het nog circa 12 km richting Montier en Der waar de gite aan de zuidzijde van het dorp is gevestigd. Deze route heeft een lengte van circa 680 km.

De terugreis hebben wij met een omweg gereden via de afslag Remouchamps in de Ardennen om bij de Amblève in de omgeving van Nonceveu Waterspreeuwen te observeren.

Overnachting
Wij overnachten in een gite in Montier en Der.
De gite is bezichtigen op de site van Gites de France nr.220.

Locatie:	300 meter van Montier en Der; zuidzijde Lac du Der.
Contactadres:	Loisirs Accueil Houte-Marne Chaumont Tel: 03.25.30.39.08 / 03. 25.30.31.90 Fax: 03.25.30.39.05
Datum:	vrijdag 21 november tot en met 24 november 2003

Organisatie vogelreis
Deze korte vogelreis is georganiseerd door leden van de afdeling Vo van VoZoVAR(Vogels, Zoogdieren, Vissen, Amfibieën en Reptielen) van de KNNV afdeling Epe-Heerde.
De leden van Vo organiseren vrijwel jaarlijks een vogelreis buiten onze landsgrenzen.

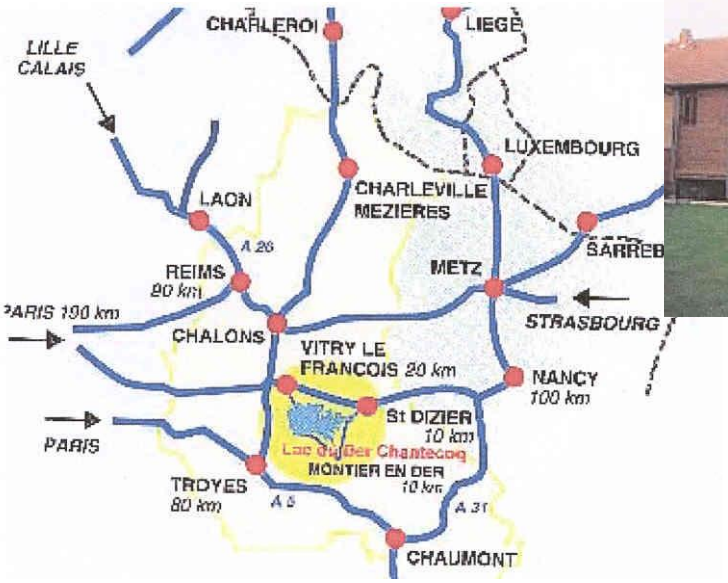

Gite nr 220 – Montier en Der
Achterzijde met vakwerk
Voorzijde met betimmering

Deelnemers vogelreis Lac

Naam	Adres	Postcode	Plaats
Rudi Heideveld	Brandweg 2	8181 SW	Hoorn
Adrie Hottinga	Kerkweg 10	8193 KK	Vorchten
Erik Murris	Hoveniersstraat 14	8171 AB	Vaassen
Gert Prins	De Wildkamp 21	8162 GH	Epe

Contactadres gite

Loisirs Acueil Houte-Marne	40 Bis Avenue Foch-52000	Chaumont 03.25.30.39.08	Fax 03.25.30.39.05	Gitenr: 220 Site: Gite France

Kaartinfo

Troyes-St-Dizier	1:100.000	nr 22
Lac du Der Chantecoq	1: 50.000	nr 3615 IGN

Verslag
Dit reisverslag is primair bedoeld voor de deelnemers van deze vogelreis, maar ook voor vogelaars die ideeën hebben om Lac du Der te bezoeken. Dit reisverslag kan een bijdrage leveren voor de organisatie van een trip naar de kranen.
Het verslag is samengesteld op basis van de veldwaarnemingen die in het onafscheidelijke veldboekje zijn neergedaald tijdens de urenlange waarnemingen. Daarnaast is het Internet leeggeplukt en zijn enige boekwerken aangeschaft en geraadpleegd om het verslag te completeren. Het reisverslag is verfraaid met veel foto's en "opgeleukt" met rijmelarijen van onze dichtervogelaar Erik Murris.

Programma ingrediënten:
- Landschap omgeving Lac du Der
- Tellingen invallende kranen
- Waarneming overige vogelsoorten
- Kennisname van retentie voor de Seine
- Cultuurhistorie in relatie tot de aanwezigheid van vogelsoorten

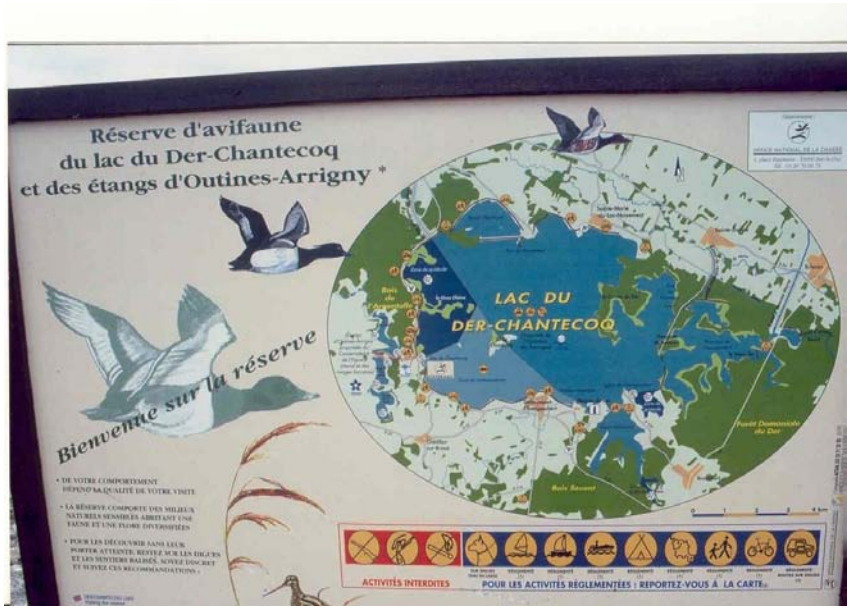

Infopaneel Lac du Der

De ingrediënten van het programma van deze korte vogelreis lopen naadloos in elkaar over, aangezien landschap, retentie en de aanwezigheid van vogels een compilatie van factoren is. Het kennis nemen van de ontwikkelingen op het gebied van retentie voor de ontlasting van de Seine bij Parijs is bijzonder boeiend in verband met de kunstmatige aanleg van doortrek- en overwinteringsgebieden voor kranen.

Naast deze interessante ontwikkelingen is ook de cultuurhistorie van het landschap van de omgeving van Lac du Der het bestuderen waard. Vogels presenteren zich in het landschap dat gemaakt is. Dit geldt zeker voor Lac du Der. De dorpen Chantecoq, Nuisement-aux-bois en Champaubert-aux-bois zijn opgeofferd voor de aanleg van het retentiebekken. De observatiepost Chantecoq herinnert nog aan één van de drie dorpen. Alleen in Champaubert-aux-bois resteert de kerk nog, de rest van het dorp ligt grotendeels als puin aan de voet van deze kerk. Cultuurhistorie heeft tot gevolg dat Grote gele kwikstaarten en IJsvogels foerageren in de vele beken die in dit landschap aanwezig zijn. In de gite waar wij overnachten stroomde de beek onder de keuken en foerageerden Grote gele kwikstaarten en achter de gite foerageerden op de akkers kranen.

Kraanvogels in Europa

Kraanvogels broeden vooral in uitgestrekte hoogveenmoerassen. De grootste populatie van Europa broedt, in Rusland en Zweden. Verder broeden er duizenden paren in Finland, Polen en Duitsland. Het aantal (toenemende) broedparen in Duitsland is opmerkelijk. Hoewel ons buurland weliswaar 40% minder inwoners per vierkante kilometer, heeft, behoort het toch tot de dichtsbevolkte landen van Europa. Ondanks al die drukte van de aanwezigheid van al die mensen, broedden er eind jaren negentig > 2200 paar kranen. De Kraanvogel lijkt een opportunist die zich aanpast aan het broedbiotoop dat onderhevig is aan veranderingen. Veel vogels broeden tegenwoordig in kleine natte elzenbossen, omringd door grootschalige akkers. Blijkbaar heeft de grootschalige landbouw in Europa deze vogelsoort geen schade berokkend? Deze uitspraak moet beëindigd worden met een vraagteken, aangezien deze uit de literatuur aangehaalde uitspraak genuanceerd moet worden. Immers, hoewel het aantal kranen bijna verdubbeld is en de West-Europese populatie thans uit circa 110.000 vogels bestaat, heeft dit sterk te maken met de beschermende maatregelen die in veel landen van kracht zijn. Tevens worden in de gebieden met grote pleisterplaatsen beheersvergoedingen aan agrariërs verstrekt ten faveure van de kranen. Zolang vergoedingen blijvend zijn kan de Kraanvogel zijn zegeningen tellen en profiteren van de moderne landbouw. Het is vooral de teelt van korrelmaïs waar de pleisterende Kraanvogels van profiteren, aangezien de korrels van mais veel energie bevatten. Zeker wanneer de geoogste akkers laat geploegd worden, kunnen Kraanvogels tot diep in de winter pleisteren in de doortrekgebieden. Naast maïs in de herfst en winter eten de Kranen ook graag vruchten, bessen, granen, zelfs eikels, maar ook wortels die ze met hun stevige snavel uit de grond peuteren.
Het is zeer opvallend dat de Kraanvogel al broedt op nog geen kilometer van menselijke bewoning. Er zijn al broedpogingen bekend van op nog geen 250 meter afstand van huizen en dorpen. Deze ontwikkeling doet zich niet alleen in Duitsland en Tsjechië voor, maar ook in Zuid Zweden, waar sinds 1985 de broedpopulatie is verdubbeld. En sinds 2001 is de Kraanvogel als broedvogel terug in Nederland. Sinds het jaar van de MKZ toen veel natuurgebieden afgesloten waren, broeden de eerste paren in het Fochteloërveen.
Hoewel ook Kraanvogels afhankelijk lijken van de EU en besluiten die in Brussel worden genomen, gaat het deze vogel vooralsnog voor de wind.

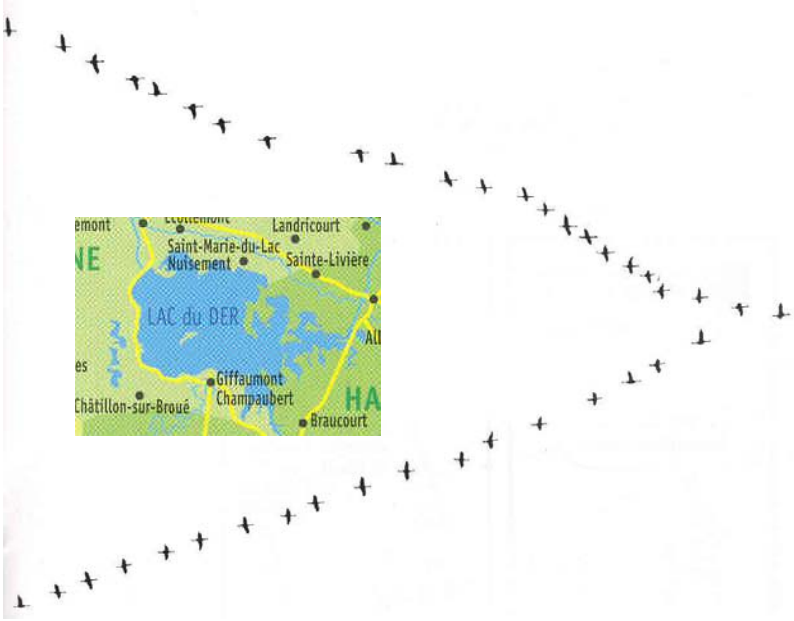

De Haute-Marne
De provincie De Haute-Marne waar Lac du Der ligt is rijk aan natuur en cultuur. Om de sfeer te laten proeven waar wij in het noordwestelijk deel van deze landstreek vertoefd hebben, volgt een toeristische exposé.
In Colombey-les-deux-Eglises ligt de grote generaal de Gaulle begraven. Langres is een kunsthistorische vestigingsstad, waar het verleden erg dichtbij komt. In de tuinen van het kasteel van Joinville is de Renaissance bijna tastbaar. Via het indrukwekkende Romeinse viaduct bereik je Chaumont, met het bekende Maison du Livre et de l' Affiche, een centrum gewijd aan boeken en posters.
Grote namen lieten hier hun sporen na; de 18 eeuwse filosoof Voltaire in Cirey-sur-Blaise en zijn tijdgenoot Diderot in Langres. Niet ver van Lac du Der Chantecoq lopen de unieke "Route van de glas-in-loodramen en vakwerkkerken" en de "Route van ijzer en Kunstgieterij".
Oude ambachten zijn in de Haute-Marne springlevend: bijvoorbeeld in Fayl-Billot, waar in het Pays de la Vannerie zo'n 50 ha begroeid is met wilgen, waar veel manden van vervaardigd worden en zelfs de nationale mandenmakersschool is gevestigd.
Verder is er natuurlijk veel te vertellen over de wijnen die hier vandaan komen, alsmede de kaas die na het diner voortreffelijk smaakt.
Het gaat om de sfeer van de landstreek; onze hoofdschotel waren echter de kranen. Kranen bevinden zich in een landschap dat ook op andere wijze interessant is en zich weer onderscheid van andere landsdelen van Frankrijk. Lac du Der vormde het hoofdgerecht en voor de voor- en nagerechten was vrijwel geen tijd en ook niet het geschikte seizoen. Wie nog eens terug wil, beseft dat in andere jaargetijden er naast de vogels, ook in deze landstreek, cultuurhistorisch veel te beleven is.

Lac du Der impressies
Water is de drijvende kracht voor de aanwezigheid van kranen in Lac du Der. De ingreep van de mens heeft gezorgd voor een miracle. Zo' n vijf en twintig jaar geleden is in Noord-Frankrijk in het noordoosten van de Champagne in de winter van 1974-75 een waterpartij gecreëerd van metaformaat.

In dit grootste binnenmeer van Frankrijk wordt het water van de Marne gebufferd. Door de grote schommelingen van het waterpeil (tot 12 meter niveauverschil) ontstaan van het najaar tot het voorjaar enorme slikplaten en eilanden.
Door deze kunstmatig aanleg is een oppervlakte van circa 4800 ha retentiebekken ontstaan en vervolgens ontdekt door de kranen en nog veel meer vogelsoorten die weer de aantrekkingskracht van veel vogelaars veroorzaken. Lac du Der is naast Foret d'Orient Lakes voor liefhebbers van de kranen een soort bedevaartsoord geworden dat een must is voor diegenen die alle pleisterplaatsen van de kranen in Europa willen bezoeken. Vanaf eind juli wordt het water uit het Lac gepompt, waarna droogval plaatsvindt en gedurende de trekperiode van de kranen pleisterplaatsen ontstaan. Niet alleen tijdens de trekperiode is het Lac een geliefde pleisterplaats voor de kranen, maar ook tijdens milde winters verblijven tegenwoordig vele duizenden kranen in Lac du Der en omgeving. Kraanvogels blijven s' winters vaker en langer pleisteren in Midden-Europa. Volgens onderzoekers zijn toename van de populatie, klimaatsveranderingen en intensievere teelt van (korrel)maïs hiervoor verantwoordelijk. Restanten korrelmaïs die achterblijven op de akkers kunnen namelijk wekenlang als voedselbron dienen.
Naast de aanwezigheid van de kranen zijn hier al meer dan 270 vogelsoorten waargenomen. Eén van de grootste roofvogels, de Zeearend, overwintert hier soms met meerdere exemplaren.

Het zuidelijke- en westelijke deel van Lac du Der is voor vogelaars het meest boeiend. Hier bevinden zich de rustgebieden waar niet gerecreëerd mag worden; er zijn vogelhutten en goede vogelobservatiepunten langs de kilometers lange dijk. Tevens ontwikkelen zich aan de zuidwestzijde rietkragen die dit deel van het kunstmatige meer een natuurlijker aanblik geven. Gedurende de periode eind juli tot en met begin december is het Lac grotendeels droog en kunnen de kranen op de drooggevallen slikplaten slapen. Tegenwoordig is het niet ongewoon dat > 30.000 kranen geteld worden gedurende een weekend in november; dit is bijna de gehele Scandinavische broedpopulatie. Het is tegenwoordig gewoon dat ook Zeearenden overwinteren, wat op zich al zeer bijzonder in dit gebied is. Naast de vele soorten eenden die hier overwinteren, zijn ook Knobbelzwanen, Wilde zwanen en Kleine zwanen, evenals Kolgans, Brandgans en Rietgans in de winter present. Alle eenden die op Franse lijst staan, kunnen hier waargenomen worden.
Uiteraard voelen steltlopers zich in dit open modderige landschap op z'n best en verblijven er gedurende de trekperiode grote aantallen. Vooral gedurende de trek van eind juli en in augustus zijn veel steltlopers te observeren. Zeer opvallend waren tijdens ons weekendje de vele duizenden Kieviten die op meerdere locaties in het Lac aanwezig waren.
Wij hebben slechts een schatting van het aantal Grote zilverreigers; in onze beleving en telinspanningen verbleven er dit voorlaatste weekend in november > 80 Grote zilverreigers. De statige Zeearend hebben wij niet gezien, maar wel de tumultueuze Slechtvalk, jagend boven de slikplaten aan de oostzijde van het Lac.
Interessant zijn de duizenden Aalscholvers die in het nog aanwezige water waar in een kleine oppervlakte enorme kilo's vis opeengepakt bijeen verblijven en wachten op betere tijden, gemakkelijk kunnen vissen.
Wanneer je s'morgens in het donker bij het Lac arriveert heb je enig houvast aan een oude dode eik in het noordwestelijk gedeelte van het Lac. Een favoriete rustplek voor de Aalscholvers is " Le gros chene Sait-Jaques". Deze reusachtige dode eik is ongetwijfeld één van de symbolen van het landschap hier. "Der" betekent trouwens " eik" in het Keltisch. Met zijn omtrek van ruim zes meter beschaduwde hij vroeger het koertje van een dame in Chantecoq, één van de drie dorpen die onder water verdwenen. Nu is deze eik een poort naar het verleden en een baak voor het heden, wanneer je in de ochtendschemer op de dijk staat.

Hoewel de functies van het Lac zijn ingedeeld lijkt het oostelijke deel zich wel te verbroederen met het westelijke deel.
Er zijn minder toeristen, de ontsluiting is gering en het aantal ongeplaveide wegen is groot, zodat de doorsnee toerist zich hier niet bij voorkeur aan het Lac laat zien. Je treft er veel boscomplexen en vervolgens veel modderige slikken aan de randen van het Lac. Dit betekent dus veel vogels en in de bossen grote zoogdieren.
Dit gedeelte is het compartiment van de oudere, vroegere " Vieux Der". Hier zijn geen fietspaden op de dijk, omdat er geen dijk is. Het oostelijke deel ligt hoger en betreft de hogere gronden waar de wilgen met lange luchtwortels zijn getorst door de afwisseling van maanden droog en maanden nat.
Hier bevinden zich ook de vochtige wilgenbossen met Watersalamanders en de opvallende Geelzwarte vuursalamander. Grofwild is hier in overvloed aanwezig; Edelherten, Wild zwijn en Reeën zijn hier gewoon, daarnaast ook Das, Boommarter en de schuwe Wilde kat.
Wanneer de bieten en de maïs zijn geoogst liggen de kale akkers er verlaten bij, met voor de romanticus kluiten aarde met daartussen nieuwe sprietjes, die na een lange winter weer graan zullen leveren in dit wijdse Franse land. Als vogelliefhebber kijk je met andere ogen naar dit uitgestrekte land met zijn versierde vakwerkkerkjes, vervallen boerderijen, beekdalletjes met elzenlinten en her en der groepen kranen die deze verlatenheid ambiëren. Kraanvogels roepen hun eigen wetenschappelijke naam; het trompetterend gru-gru-gru impliceert het Latijnse voor Grus grus. Wie had ooit gedacht dat de aanleg van een retentiebekken dit gebied dankzij de aanwezigheid van pleisterende Kraanvogels een nieuwe toeristische impuls zou geven?
Het Lac du Der heeft een enorme aantrekkingskracht op de pleisterende kranen; tot een afstand van zo''n tien kilometer rond het Lac tref je foeragerende kranen aan, maar daarna is het afgelopen. Pas achthonderd kilometer naar het zuidwesten kom je de kranen weer tegen. Lac du Der ligt precies op de trekroute van de broedgebieden in Scandinavië en de Baltische staten naar de winterverblijven in Spanje.

Observatiepunten
Er zijn meerdere punten waar vogels geobserveerd kunnen worden. Vanaf Giffaumont ga je in westelijke richting naar Site de Chanteqoc/Maison de Oiseau.
Het eerste observatiepunt is direct bij de eerste afslag, waar veel eenden en futen waargenomen kunnen worden . Voor de observatie van kranen is deze locatie minder geschikt, aangezien de kranen je in de gaten hebben en dan afzwenken.
De tweede locatie betreft de tweede afslag bij de Italiaanse populieren. Hier sta je ook op de dijk en kun je prima de kranen observeren; ook op het Lac zelf waar de kranen overnachten.
De derde locatie betreft het grote parkeerterrein bij het Maison de la Chasse en het binnendijks gelegen Maison d' Oiseau. Ook hier heb je een goed overzicht over het Lac en zijn de invallende kranen zeer goed waar te nemen. Nadeel is hier wel dat het vooral in het weekend erg druk is. Het vierde observatiepunt is ter hoogte van het bos, ten westen van de afslag naar Chatillon sur Broue. Op dit observatiepunt is gedurende het weekend (althans toen wij bij Lac du Der waren) Laurens met zijn kraampje aanwezig, om boekjes over de kranen te verkopen. Tevens geeft Laurens informatie over de kranen en Lac du Der. Laurens is de cineast die de video over de kranen heeft vervaardigd. Hoewel dit vierde observatiepunt landschappelijk interessant is, is er minder open water, zodat minder andere vogelsoorten waargenomen worden.
Aan de oostzijde van het Lac is natuurlijk het observatiepunt bij het kerkje van Presqu'ile de Champaubert erg interessant. Hier kun je gewoon achter het kerkje je telescoop installeren en een tijd genieten van de uitgestrekte drooggevallen platen en de pleisterende vogels. Hier zagen wij ook de meeste Grote zilverreigers en de jagende Slechtvalk.

Of de locatie achter het kerkje interessant is om invallende kranen te observeren, is ons niet bekend, aangezien wij s' morgens naar de locatie met Italiaanse populieren gingen en s'avonds ook naar deze locatie of het parkeerterrein bij het Maison de Chasse (Site de Chanteqoc) afreisden.

Vrijdag 21 november 2003
Ontwaken om 5.30 door een onbestendig gevoel dat deze dag Lac Du Der ten zuidoosten van Parijs in Frankrijk bezocht zal worden. Om 6.15 Rudie Heideveld in Hoorn ingescheept en vervolgens naar Epe en Vaassen, waar respectievelijk Gert Prins en Erik Murris voor een weekendje afscheid namen van hun woonstede.

Na een voorspoedige rit richting onze zuiderburen, hielden wij een korte koffiestop in Gronsveld waar Gert bij bakker Lemmens een rijste- en kersenvlaai insloeg. Aan de voet van het Savelsbos genoten wij van de stilte van het Zuidlimburgse land, smikkelden van de vlaaien en noteerden en passant Appelvink en Groene specht en late Witte kwikstaarten. Erik prevelde ondertussen zijn eerste rijmelarij:

Een Gronsveldervlaai
is beter dan een taai taai
Je eet het met gemak
dat Limburgs gebak

Rijstevlaai aan de rand van het Savelsbos

Na onze korte koffiestop in Gronsveld en enig gediscussieer over de toekomst van de boomgaarden in Nederland en de relatie tussen de verbouw van fruit en de samenstelling van diverse vlaaien vervolgen wij onze weg richting zuiden.

Omstreeks 13.00 uur passeren wij Bar le Duc, van het bekende bronwater, waar wij boven de akkers een foeragerende Blauwe kiekendief noteren. Tussen St. Dizier en Montier en Der stoppen wij bij het aanvoerkanaal van de Marne om telefonisch contact te krijgen met de beheerder van de gite.
Terwijl Erik contact probeert te krijgen met respectievelijk de eigenaresse en de beheerder noteren wij Boomkruiper, Boomklever, Zwarte kraai en Waterpieper.
Na enig getelefoneer besluiten wij om naar Montier en Der te gaan en aldaar navraag te doen naar de plek waar zich de gite bevindt. Via via komen we in een straat waar zich vlakbij de gite moet bevinden. Erik vraagt aan een moidemoiselle de weg en haar behulpzame monsieur wijst ons op een mountainbike de weg, alvorens wij zijn karpers in de vijver bij de villa hebben bewonderd. De vissport staat in dit deel van Frankrijk in een hoog aanzien, getuige de vele aanduidingen en verwijzingen naar dit nationale tijdverdrijf.
Aan het eind van een grindpad arriveren wij omstreeks 15.00 uur bij de gite, gesitueerd aan een beek met een waterval in het midden van het immense gebouw. Gite nr 220 is ingericht voor twaalf personen en dan te bedenken dat wij met vier personen deze gite gedurende een weekendje zullen bevolken.

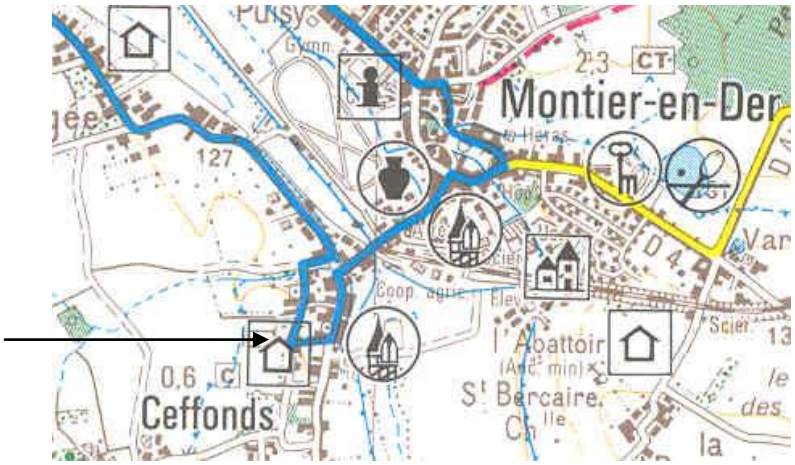

De situering van deze gite mag uniek genoemd worden; aan het eind van een doodlopend grindpad moet een betonnen brug over een bypass van de hoofdbeek gepasseerd worden, voordat de ingang bereikt kan worden. Aan de voorzijde van de gite splitst de beek zich via een kunstwerk, zodat de hoofdbeek met een waterval onder de gite doorgaat en een zijbeekje om de gite zich weer voegt in de waterplas achter de gite. De hoofdbeek die onder de gite doorstroomt ligt onder de keuken. De beken in dit deel van de Marne geven veel water, in vroeger tijden waren hier nog veel onderslagmolens in gebruik. De raderen van dit type watermolen waren direct op de beek geplaatst, in tegenstelling tot onze Veluwse watermolens die met minder water aangedreven werden en de mulders alleen bovenslagmolens tot hun beschikking hadden. Bovenslagmolens worden gevoed via zogenaamde wijerds; een klein spaarbekken waar het water in verzameld wordt voor aandrijving van de bovenslagmolen. Onderslagmolens hebben meer kracht door de constante wateraanvoer.
Evenals in Nederland zijn ook in de Marne niet veel watermolens meer aanwezig; ook in deze voormalige watermolen die nu als gite is ingericht, is geen watermolen meer aanwezig evenals het binnenwerk dat veelal als graanmolen dienst deed.
De sfeer van het verleden is hier echter nog wel aanwezig; het roept herinneringen op van watermolens en mulders en molenstenen die het graan maalden voor de bakker. Het voormalige molenhuis, de hoofd- en zijbeek met flankerende elzenaanplant, de waterval bij het gebouw en de waterplas met essen getuigen van een rijke historie. De directe omgeving bestaat uit weilandjes omzoomd door doorgroeide meidoorn- en sleedoornstruwelen en verspreid staande verwaarloosde hoogstamfruitbomen en peppels met talloze maretakken.

Achter de beek zijn akkers waar tijdens ons verblijf dagelijks enkele tientallen Kraanvogels foerageerden.
In de omgeving van de gite nr. 220 noteerden wij: Grote gele kwikstaart, Appelvink, Vink, Keep, Grote lijster, Sijs, Putter, en Grote bonte specht.

Aankomst.

Wachten op de sleuteldame?
Op hete kolen?
De blinden nog voor de ramen,
maar ook een ijsvogel, een gele kwik.
Nu al schik
bij die oude watermolen.
Bagage gedropt,
een douche verstopt.
De broodplank middendoor.
Maar dan de kranen,
daar ga je voor.
Je hoort ze al van ver.
Ze komen samen
boven Lac du Der.

Na onze intrek met uitgebreide toelichting van de beheerster die inpandig is, dumpen wij voor dat moment de overtollige bagage in één van de zes slaapkamers en vertrekken zo spoedig mogelijk naar Giffaumont om de binnenvallende kranen te aanschouwen. Net buiten Montier du Der richting Giffaumont ligt een interessant beekdalletje waar wij iedere dag circa 40 kranen foeragerend in het grasland aantroffen. Even kijken dus!!
Aangekomen bij Giffaumont betrekken wij het eerste kijkpunt op de dijk, dat overigens niet door medevogelaars wordt bezocht. Op kijkafstand bevindt zich een vogelkijkpunt dat door enkele tientallen vogelaars wordt bevolkt. Niet getreurd, het is onze eerste kennismaking met Lac du Der en wij genieten van de luchten en door trompetterende kranen ingewijde ondergaande zon.
Wij noteren: vele honderden Wilde eenden, zwermen invallende Spreeuwen, 50 invallende Toendrarietganzen, een Sperwer die Spreeuwen achtervolgt, een slaapplaats van Rietgorzen en Ringmussen in het riet, meer dan honderd Futen, vijf Grote Zilverreigers, Krakeenden, Wintertalingen, vele honderden Grauwe ganzen, enkele honderden Dwergmeeuwen die zich naar de slaapplaats begeven, Smienten, Nonnetjes en binnendijks enkele duizenden Houtduiven die in het bos een slaapplaats zoeken.

Wij laten het ons welgevallen en genieten intens, terwijl de kranen in kleine- en grote groepen omstreeks 17.00 uur met duizenden invallen.

Observatiepunt ten westen van Giffaumont

Komend vanuit het niets zien wij de kranen naderen boven de akkers, over en langs ons vliegen en luid trompetterend de slaapplaatsen in het Lac betrekken.
De juveniele kranen maken hoge piepende geluiden en zijn hierdoor in de vlucht goed te onderscheiden van de oudervogels die hun karakteristieke roep laten horen.
In nog geen drie kwartier vergapen wij ons aan het kranenschouwspel en zijn even stil na dit gebeuren dat meteen de eerste avond al onze verwachtingen heeft overtroffen.

Stilleven: vrijdagavond 21-11-2003 - Giffaumont

Erik preveld zacht:
Kranen boven Lac du Der
Geen afstand is een vogelaar te ver.
Daarna stilte in de schemer op een dijk op enige afstand van huis met de wetenschap dat in het Lac vele duizenden kranen op de slaapplaats zijn en morgenvroeg weer zullen opstijgen om in de naburige velden te foerageren of te vertrekken naar de winterkwartieren.

Wat hebben wij nog in petto de volgende morgen; wij spreken verwachtingen uit, terwijl de duisternis ons insluit. Wij besluiten naar Montier en Der terug te gaan en een restaurantje te betrekken. Erik heeft over het diner zijn bevindingen in dichtvorm uiteengezet.

Lac du Der, een diner te ver.

Een hongerig viertal, allen vogelaar,
zocht in Montier en Der
al geruime tijd naar eten.

Het eerste restaurant voorbij;
er zou nog wel iets leukers zijn.....
"Iets verder nog", zo riepen zij,
Montier en Der is toch vrij klein.
"Voorbij die bocht ,
dan hebben wij genoeg gezocht".

En ja, in "l'Hirondelle" stond alles klaar,
vanaf de Gite was het niet eens zo ver.
Eenmaal aan tafel echter werden zij pardoes vergeten.

Opnieuw gekeken zo hier en daar,
een pizzeria dan, een cafetaria zonder een ster.
Het heeft de vogelaars niet meegezeten.

Alles was dicht of niet te vinden,
aan 't oog onttrokken door de blinden.
De eetlust nam alleen maar toe,
de keel werd droog, de benen moe.

Toen raakten zij opnieuw geïnteresseerd
in het eerste restaurant,
dat zo achteloos werd gepasseerd.
Teruggelopen werden zij daar uiteindelijk klant.

Aan een tafeltje onder het lamplicht
hebben zij zich op het menu gericht.
En na te hebben kennis genomen
van een uitgebreid vier gangen verhaal,
met diverse opties in de Franse taal,
kozen zij allen voor hetzelfde maal.
Wel moge het u bekomen.

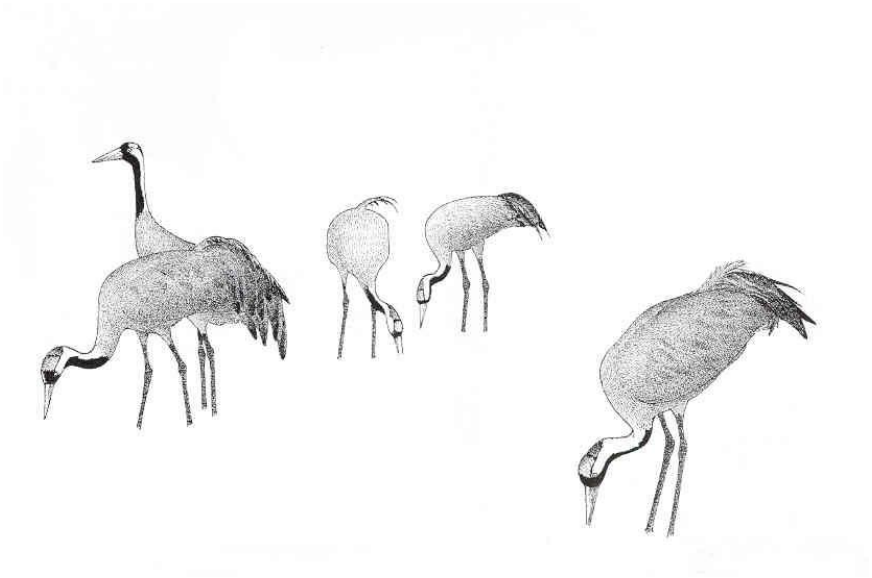

Zaterdag 22 november 2003
Op zaterdagmorgen is het vroeg dag, aangezien de ochtendtrek van de kranen niet gemist kan worden. Voor wij ons in het duister naar het openluchttheater op de dijk in Giffaumont begeven, worden wij uiterst vriendelijk gewekt door een bescheiden wekkertje van Erik. Het geluid van een reiswekkertje valt in het niet van de bovenverdieping met vijf grote slaapvertrekken.
Om 6.15 reveille en dan op een draf naar de keuken, waar de beek onder de voormalige molen doorstroomt. Koffie- en thee zetten, thermoskannen vullen, proviand in de lunchkist ordenen en de auto volladen met kledij en optiek.

Koffie.

Arrivee in le Gite du Moulin
Trek in koffie ?: Stekker erin.
Het kan even duren
Als je de stroom door een ander snoer wilt sturen.
Met een broodrooster koffiezetten?

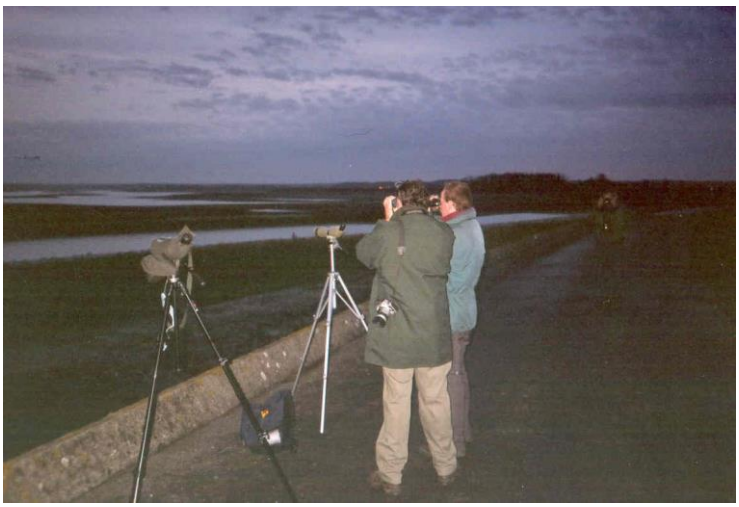

Zaterdagmorgen: observatiepunt ter hoogte van de Italiaanse populieren

Voor 7.30 staan we in de schemer op de locatie op de dijk bij de Italiaanse populieren (westzijde dijk Giffaumont). Vooralsnog staren we in het donker en horen alleen snaterende eenden in de nevel. We zien de contouren van het eiland en een majestueuze dode eik. De enige zekerheid in dit vroege landschap van nevel en mist.

Naarmate de eerste lichtstralen het Lac verlichten zien we met onze telescopen de langnekken op de slaapplaatsen. In de verte zien we ook de majestueuze dode Eik; de legende van het Lac. Waarom een legende? Welnu alle Internetsites die je bezoekt op het onderwerp Lac du Der vertonen deze majestueuze dode Eik die door de retentie van water “ gedood” is, maar niet om wil vallen. Waarom niet; het antwoord is helder: de wortels zijn diep verankerd in de voedzame kleibodem en zijn door regelmatige inundaties geconserveerd. Deze Eik is een obsessie voor de vogelaars die het Lac na de intersite bezoeken en geobsedeerd zijn door de mogelijke aanwezigheid van Zeearenden. De Eik wordt namelijk geassocieerd met de winterse aanwezigheid van de Zeearend, zittend op een tak van de enige overgebleven bomen in het Lac. Vogelaars geloven in mythes; éénmaal een Zeearend, altijd een Zeearend in de oude Eik. Niets is minder waar! Eind november, tijdens ons bezoek aan dit paradijselijk gebied voor de kranen en vogelaars was de Eik in bezit genomen door Aalscholvers die graag rusten op overzichtelijke locaties.
Niettemin zonder het silhouet van de Zeearend, die eind november nog niet in Lac du Der aanwezig was, een geweldig plaatje in je telescoop.
Even terug naar; Lac du Der!

Gisteravond zagen we dat het observatiepunt bij de Italiaanse populieren beter is dan de eerste afslag naar de dijk. Tevens verzamelen zich op dit punt gaandeweg het oplossen van de schemer enkele tientallen vogelaars die al dan niet slaperig naar het Lac staren en wachten op hetgeen ons ongetwijfeld in één keer enthousiast maakt; het opstijgen van de kranen uit het Lac.

Want dat is een magnifiek gebeuren! In een kort tijdsbestek – drie kwartier- stijgen de kranen op en verlaten op meerdere punten hun slaapplaats. Wij tellen kleine- en grote groepen, met om 8.15 een totaal van 14.540 kranen.
Hier zijn wij diep van onder de indruk, aangezien dit aantal onze verwachtingen heeft overtroffen. Op de Internetsite grus-grus. com hadden wij gelezen dat gedurende het weekend van 15/16 november 17.610 kranen geteld waren. Toen wij enkele dagen na thuiskomst de Internetsite weer bezochten bleek dat op zondag 23 november 16.200 kranen geteld zijn. In het hoofdstuk Kraanvogelaantallen komen wij terug op de tellingen en telgegevens.

Tellen en nog eens tellen!

Na dit openluchtschouwspel noteren wij nog en passant: vele tientallen Putters die zich tegoed doen aan onkruidzaden, enkele vroege Buizerden, vele honderden Aalscholvers, Wulpen, Groenlingen en vele tientallen Grauwe ganzen.

De bijenstand in het bos tussen Giffaumont en Montier en Der

Wij keren terug via Giffaumont naar Montier en Der, aangezien wij in het bos een bijenstal hebben gezien en Adrie een fotootje ‘’gunnen”. Het bos bestaat hier grotendeels uit mengingen van Zomereik, Haagbeuk en Berk. Het lijkt erop dat erg veel hout als brandstof wordt aangewend.

Overal liggen in het bos en buiten het bos bij de huizen en boerderijen houtstapels.
Wij nemen zeer bijzondere duivenconcentraties waar. Het was ons al opgevallen dat in de bossen tussen Giffaumont en het informatiecentrum enkele duizenden Houtduiven tijdens de avondschemer slaapplaatsen bezochten. Wij telden op de akkers een groep van > 2200 Houtduiven en op de akkers in het bos ter hoogte van de bijenstal ook nog op enkele plaatsen groepen van > 500 exemplaren. Een geweldig schouwspel dat wij in Nederland nooit hebben waargenomen. De gesprekken over de bijen en de imkerij die volgden waren interessant, aangezien in Frankrijk de hoogste dichtheid aan bijenvolken is in West-Europa. Dientengevolge wordt er erg veel honing geoogst en geëxporteerd en er zijn er relatief veel beroepsimkers.
In Giffaumont is een restaurant, annex winkel met honingproducten en een klein museum. Wij komen hier uiteraard nog op terug, aangezien wij dit museum met een kort bezoek hebben vereerd.

Les Abeilles!!!

Een bijenstal in het bos
Maakt bij Adrie speciale gevoelens los.
Daar kun je zomaar niet aan voorbij gaan.
Zal hij er volgend jaar nag staan?
Even een foto
en dan weer gauw in de auto.

In Montier en Der kopen wij een voorraadje stokbroden om deze dag te overleven en genieten van de kerk met aanverwante gebouwen, plantsoenen met lindebomen waar de betonnen banden zijn weggehaald en nu een vierkante wortelmassa boven het plaveisel als een groen kunstwerk de aandacht trekt. In de beek die door het dorp stroomt, vertoeven enkele Grote gele kwikstaarten die foerageren op de stenen die zich in het snelstromende water bevinden. Bijzonder op het dorpspleintje zijn de geknipte vuurdoornhagen die op verschillende plaatsen aanwezig zijn.

Centrum van Montier en Der met de kerk en de vuurdoornhagen en de beek.

Bij de gite horen we enkele tientallen kranen die zijn neergestreken op de akkers achter de beek. Terwijl we enige spullen ophalen, horen we Kepen, Vinken, Winterkoning, Grote lijster, Huismussen, Eksters, Turkse tortel, Torenvalk en enkele tientallen Sijsjes in de Elzen langs de beek en een Grote gele kwikstaart bij de vijver. Het is erg interessant bij de gite, wanneer je overdag hier vertoeft. Maar wij komen voor Lac du Der, dus wegwezen en terug naar de observatiepunten op de dijk ten westen van Giffaumont.

Aldus geschiedde en rond de klok van tienen zijn we bij het uitkijkpunt ter hoogte van het informatiecentrum (La maison de l' oiseau et du poisson'), waar wij een picknick hebben onder het genot van veel vogelervaringen.

Lunch te velde bij Site de Chantecoq: zaterdagmiddag 22-01-03

En die zijn er veel; terwijl wij stokbroden opereren om smeerbare delen te krijgen, jagen enkele mannetjes en vrouwtjes Blauwe kiekendieven boven het droge deel van het Lac. Picknicken is hier een bijkomstigheid die veel energie vergt, vanwege de aanwezigheid van vogels. Tijdens de lunch te velde horen wij een fijn, ijl tsiiiuu; een Buidelmees dus, na medio november!!

Wij noteren in de struwelen rond het observatiepunt: Roodborst, Ringmus, Huismus, Heggenmus, Winterkoning, Zwarte kraai, Zilvermeeuw, Blauwe reiger en circa 500 Aalscholvers, vele tientallen Wintertalingen, Futen en Tafeleenden.
In de zaadstengels van allerlei kruiden foerageren vele tientallen Putters en Fraters zoeken vrij luidruchtig voedsel op de drooggevallen bodem van het Lac.

Het drooggevallen Lac bij Site de Chantecoq

In een plasje waar Smienten en Wintertalingen foerageren, zien wij een Beverrat zich tegoed doet aan wortels. Het duurt niet lang of er zijn drie Beverratten druk doende wortels bloot te leggen en af te knagen. Vervolgens gaat de Myocastor coypus in een gemoedelijk tempo naar het plasje, waar het stukje wortel schoongespoeld en vervolgens opgepeuzeld wordt.

Vogelobservatiepunt ter hoogte van Site de Chantecoq: droogval van het bekken in november

Geen tweevoeters, maar viervoeters in de telescoop!

Met de telescoop is het gedrag van deze Beverratten goed te bestuderen.
De Beverrat is een, uit Zuid-Amerika, ingevoerd pelsdier die nu in grote delen van Europa wordt aangetroffen. In enkele landen is de Beverrat zelfs opzettelijk uitgezet om grachten en waterpartijen te ontdoen van teveel planten (weed-cutters). Naast deze uitzettingen zijn dieren ontsnapt uit pelsdierfokkerijen en zijn ook dieren onthokt door leden van dierenbevrijdings-organisaties. Interessant is dat wel 24 individuen per ha. kunnen leven. Beverratten zijn echte opportunisten die van zowel planten en wortelstokken leven, maar ook zoetwatermollusken, insecten, amfibieën, vis en ander klein gedierte niet versmaden. Afhankelijk van het voedselaanbod gedragen deze ratten zich als migranten die overigens maar kleine leefgebieden hebben.

Na het rattenschouwspel gade te hebben geslagen, bezoeken wij het kleine informatiecentrum Maison de la Reserve van het Office National de la Chasse dat door het Ministerie De L' Environnement wordt gerund. In dit informatiecentrum zijn folders te verkrijgen en liggen boekwerken die informatie geven over het Lac. Het is niet helemaal duidelijk wat de functie van dit informatiecentrum is, aangezien binnendijks het grote Maison d' Oiseau et du Poisson met aquarium is gevestigd. Het Maison de la Reserve vormt de thuisbasis van de natuurbeheerders en het Maison d' Oiseau et du Poisson is een interactief centrum dat brede informatie geeft over het totale gebied.
Wij besluiten om het Maison d' Oiseau et du Poisson te bezoeken, aangezien onze nieuwsgierigheid is ontstaan door de informatie van de website.

Maison d' Oiseau et du Poisson

Het gebouw waar het informatiecentrum is gevestigd bestaat uit een vakwerkboerderij waar een gedeelte in dezelfde vorm bijgebouwd is met diorama's, filmzaal, aquarium, leslokaal en tuin. In het hoofdgebouw bevindt zich een gedeelte waar informatie wordt gegeven over de functies van de vier grote retentiebekkens, een winkel, een informatiebalie en een klein restaurantje.

Het eerste gedeelte is gratis toegankelijk en voor het bezoek aan het aquarium dient betaald te worden. De informatieruimte is goed geoutilleerd en geeft via interactieve beleving veel informatie over de functie van de retentiebekkens en de kwaliteiten van natuur en recreatie die de functie van retentie tot gevolg heeft. Bij de informatiebalie wordt de stand van de kranen en waarnemingen van bijzondere vogelsoorten vermeld op een bord, zodat ter plekke up-to-date informatie aanwezig is. Wij zijn nieuwsgierig en betalende recreanten en bezoeken derhalve ook het tweede gedeelte van het informatiecentrum. Wij bekijken de diverse diarama's en nemen plaats in de filmzaal waar een film over het leven en welzijn van de kranen wordt vertoond. Opvallend is het gebruik van kunststofmaterialen voor de vervaardiging van de dieren in de diverse diorama's. Er wordt geen gebruik gemaakt van opgezette dieren in de diorama's. In het buitengedeelte dat vanaf de binnenzijde bekeken kan worden zijn ook enkele 'buitendiorama's" ingericht. Het is interessant dat in deze " buitendiorama's" gebruik gemaakt wordt van (natuurstenen) kunstwerken die de dieren uitbeelden.
Hoewel de film acht jaar oud is, krijgen wij veel informatie over de kranen en alle bewegingen in Europa die zich uitstrekken van de noordelijke broedgebieden in Rusland tot de zonnige overwinteringsgebieden in Spanje. Al met al een boeiende drie kwartier die een goede kijk geeft op het leven van onze migraiteurs. Vervolgens bezoeken wij het aquarium dat echt spectaculair is; horen, zien en voelen zijn de ingrediënten van een uitgekiend informatief systeem dat nieuwsgierigheid oproept en waarbij de vissen de hoofdrol spelen. Er is zeer verfijnd omgegaan met het spel van licht en ruimte zonder de ecologische boodschap te verwaarlozen.

Na dit bezoek aan een zoals dat heet “ uitgekiend ontwerp “ nemen wij nog een kijkje in de bijgebouwen waar zich Kerkuilen bevinden, getuige de bekende krijtstrepen en braakballen die in de nabijheid van de kerkuilkast liggen.

Omgeving van het informatiecentrum: begraasd beekdal en een indrukwekkende oude perenboom op het erf van het informatiecentrum. Interessant landschap dat zeker tijdens het broedseizoen allerlei broedvogelontboezemingen blootgeeft!

Na ons bezoek vertrekken wij naar het derde observatiepunt bij het Lac.
Hier ontmoeten wij een aantal Franse vogelaars die voor Erik bereikbaar zijn, aangezien ”zij en wij” in de conversatie aangewezen zijn op de Franse taal.

Erik in gesprek met Laurens de kranencineast

Dit geldt ook voor de filmer Laurent die met Monique in zijn Peugeot verschijnt en een verkooptafeltje opzet en boeken en videofilms tracht te slijten. Hij heeft succes, want het aantal vogelaars neemt toe gedurende deze zaterdagmiddag.

Erik converseert met Laurent en wij komen een aantal wetenswaardigheden aan het licht, die uw scribent ter plekke in zijn veldboekje heeft opgetekend en bij thuiskomst vervolgens in dit reisverslag heeft verwerkt.

Erik en Rudi in gesprek met Franse vogelaars

Laurent is een bijzonder mens die volgens onze bescheiden mening zijn leven heeft gewijd aan de kranen en niets zal laten om het belang van deze pleisterplaats te promoten.

Wij schaffen enkele boekwerken aan, die ongetwijfeld zullen leiden tot de interne versterking van de mens en het reisverslag zullen verrijken. Laurent weet erg veel van het vogelleven in het Lac. Zo blijven roofvogels erg kort in het drooggevallen Lac, aangezien er vrij weinig voedsel is, vanwege het periodieke onder waterzetten dat een flinke waterkolom tot gevolg heeft. De aanwezige muizenstand die zich heeft gekoloniseerd vanaf de randen, wordt weer geëlimineerd en in feite is er voor veel roofvogelsoorten vrijwel niets te eten. Het was ons opgevallen dat de Buizerden langdurig “biddend” hun prooien zochten.
Aanvankelijk dachten wij dat er enkele Ruigpootbuizerds aanwezig waren (op basis van waarnemingen op grote afstand).

Het bleken bij nader inzien (op basis van waarnemingen op korte afstand) allemaal gewone Buizerds te zijn die opvallend langdurig biddend hun prooien trachten te bemachtigen. Volgens Laurent zijn hier twee verklaringen voor; te weten er zijn vrijwel geen uitkijkposten in het Lac, dus de Buizerden hebben een aangepast foerageergedrag voor het bemachtigen van grote prooien. De tweede verklaring betreft het ontbreken van wormen en overige kleine springende en hippende voedselbronnen in het Lac, vanwege de langdurige aanwezigheid van water in het Lac.
Het is vanuit voedselbiomassatheorieeën niet interessant voor Buizerds om grondtactieken toe te passen om prooien te bemachtigen, omdat er gewoonweg geen grondgebonden prooien zijn.
Hoewel wij nog veel vragen hebben, komt aan alles een einde en besluiten wij toch naar het volgende vogelkijkpunt te gaan. Laurent (Bernard et Monique) bevestigt nog even dat onze telling van 14.500 kranen redelijk de waarheid benaderd, aangezien er circa 15.000 kranen dat weekend in Lac du Der pleisteren.

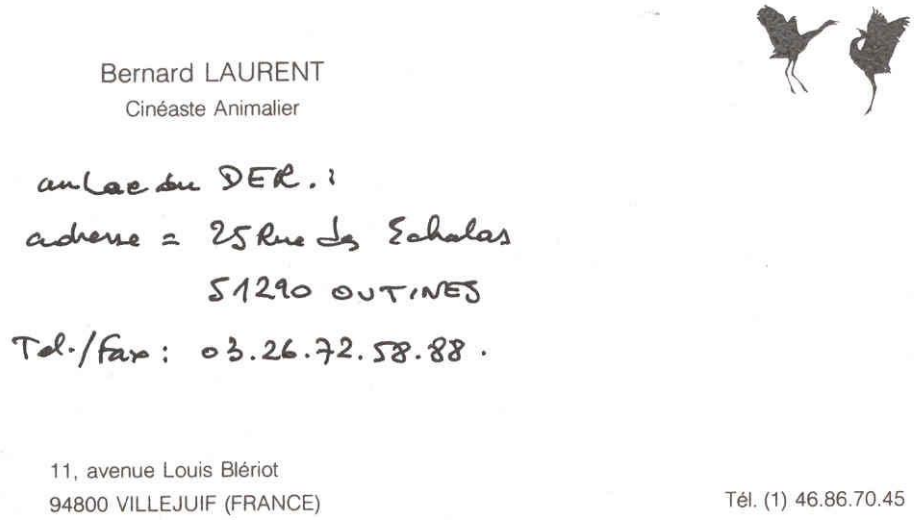
Bernard LAURENT
Cinéaste Animalier

au Lac du DER :
adresse : 25 Rue des Echalas
51290 OUTINES
Tel./Fax : 03.26.72.58.88.

11, avenue Louis Blériot
94800 VILLEJUIF (FRANCE)
Tél. (1) 46.86.70.45

Wij krijgen een adreskaartje van Bernard en Monique Laurent en geven een toezegging dat wij ons reisverslag aan hem zullen verzenden. Dit noopt ons weer tot de verplichting om een samenvatting in het Frans te schrijven; Erik er is dus weer enig vertaalwerk te doen!
Ook op dit vogelkijkpunt noteren wij groepjes Putters die genomineerd worden van enkele tientallen tot vele tientallen. Wij hebben het aantal groepen Putters niet expliciet genoteerd, maar het is wel bijzonder interessant wanneer je eventueel aantallen zou kunnen formeren. Onzes inziens verblijven gedurende deze periode vele honderden Putters aan de zuidzijde van Lac du der.

Het volgende observatiepunt ligt aan de rand van een beschermd gebied in het Lac. Dit gedeelte is het hele jaar beschermd en niet toegankelijk voor de watersport. Grote delen liggen hoger dan de feitelijke retentiebekkens. Het gebied is omrasterd met schrikdraad; na enig speurwerk blijkt de afrastering noodzakelijk om de wilde zwijnen die zich in dit gebied ophouden, binnen het raster te houden. Het gebied wordt begraasd met Konikpaarden. Dit geldt ook voor het eiland dat in het midden van het Lac ligt; hier wordt ook begraasd met Konikpaarden.
Na het noteren van enkele Grote zaagbekken en Brilduikers vertrekken wij naar het volgende observatiepunt: het Bassin Nautique (Presqu' ile de Lazicourt) is altijd gevuld met water en bestemd voor waterrecreatie.

Wij nemen de afslag aan de westzijde waar een parkeerterrein is met een goed overzicht over de plas. Het valt direct op dat er veel Futen zijn; in totaal tellen wij 120 ex.

Buse Bernard

Het is al middag als ik op de dijk
rondom het Lac du Der,
naar een biddende buizerd kijk.
Zij speurt naar prooi en kwam misschien van ver.

Er stapt een echtpaar
uit een oude Renault vier.
Op zich niet raar,
veel vogelaars stoppen hier.

Brochures, boeken worden uitgestald,
't is niet het enige dat opvalt.
Bernard en Monique, Laurent hun beider achternaam.
Bernard blijkt veel te weten, ook over het bestaan
van aangepast gedrag
en wat een buizerd hier verwachten mag.

Behalve electrotechnisch ingenieur
is hij ook "professeur"
als het om filmen gaat.
Als kranen vroeg of laat
vertrekken uit hun broedgebied,
naar het zuiden, waar de zomer nog wat warmte liet.

In het maison de l'oiseau
zagen wij de video.
Een prachtig beeldverslag.
Wij maakten hem een compliment
en vroegen wat hij van het bidden dacht
en of daarin door hem een ruigpoot werd herkend.

"Mais non!" Zei hij beslist.
Het is gewoon een buse variable,

die door gewoon te jagen - zo zei hij zeer aimable -
te lang haar dagelijkse kostje heeft gemist.

De lage waterstand rond deze tijd,
volgens Bernard normale werkelijkheid,
Is maar van korte duur, het voedsel aanbod is beperkt,
en door normaal te jagen raakt onze buizerd overwerkt.

Dus goede raad is duur, wat nu?
Dan maar bidden als een Buse pattue.
En ook al heeft zij geen beveerde poten,
of specifieke verentooi.
zij vindt gemakkelijker prooi
en "en passant" heeft ook een vogelaar nog genoten.

Het is u als lezer al opgevallen dat uw chroniquer de tekst regelmatig aan heeft moeten passen aan de rijmelarijen van onze dichtervogelaar Erik Murris. Ook deze keer moet u het reisverhaal gewoon weer vervolgen tot het volgende inspirerende rijm van onze poëet.

Verder zien wij op de plas; Nonnetjes, enkele Knobbelzwanen, Wilde eenden, Meerkoeten, Kokmeeuwen, Kuifeenden, Brilduikers en Aalscholvers. Aan de overzijde van de plas bevindt zich de uitmonding van één van de toevoerkanaaltjes.
De monding wordt geflankeerd door rietkragen en wilgenbos. Wij zoeken met de telescoop de rietkraag af en zien onze enige Roerdomp die op de scheiding van land en water foerageert. In de rietstengels zit een IJsvogel en later blijkt dat er twee IJsvogels op dit vogelrijke stekkie zijn. Ook zien we 2 Dodaarzen en enkele Waterhoentjes die tussen het waterriet voedsel zoeken.
Naast het waterwild verblijven in de bosranden Glanskopmezen, Staartmezen, Putters, Vlaamse gaaien en een Groene specht.
Wij hebben een interessante ontmoeting met enkele Belgen en twee jonge Zwitsers die hier naar de kranen komen kijken. Terwijl wij teruglopen naar het parkeerterrein zien wij slaaptrek van Waterpiepers.

Overzicht over Lac du Der: drooggevallen platen op 22 november 2003

Wij gaan weer terug naar het vogelobservatiepunt bij de Italiaanse populieren en arriveren daar om 16.25.
Gert houdt de administratie bij en heeft om 16.55 een totaal van 4923 invallende kranen genoteerd. Ja, waar zijn de overige 10.000 kranen gebleven? Het was ons al opgevallen dat de kranen via meerdere windrichtingen het Lac binnenvielen. Vooral aan de noordzijde waren grote concentraties binnenvallende kranen die wij nauwelijks konden tellen.
Voor het donkert arriveren nog circa 200 Dwergmeeuwen en 9 Grote zilverreigers op de slaapplaats. In het perceeltje riet voor het vogelobservatiepunt kwetteren vele tientallen Ringmussen voordat het grote licht uitgaat. De twee Dwergvleermuizen vliegen al hun rondjes, terwijl wij voldaan het vogelobservatiepunt verlaten.
Wij eten die avond in Giffaumont Champaubert in het restaurantje tegenover de kerk, aangezien het restaurant bij het bijenmuseum al gesloten is.

Zondag 23 november 2003
Omstreeks 6.45 reveille en richting keuken om koffie en thee te zetten. Wij zijn om 7.40 bij het bekende vogelobservatiepunt en horen de kranen al in de schemer.

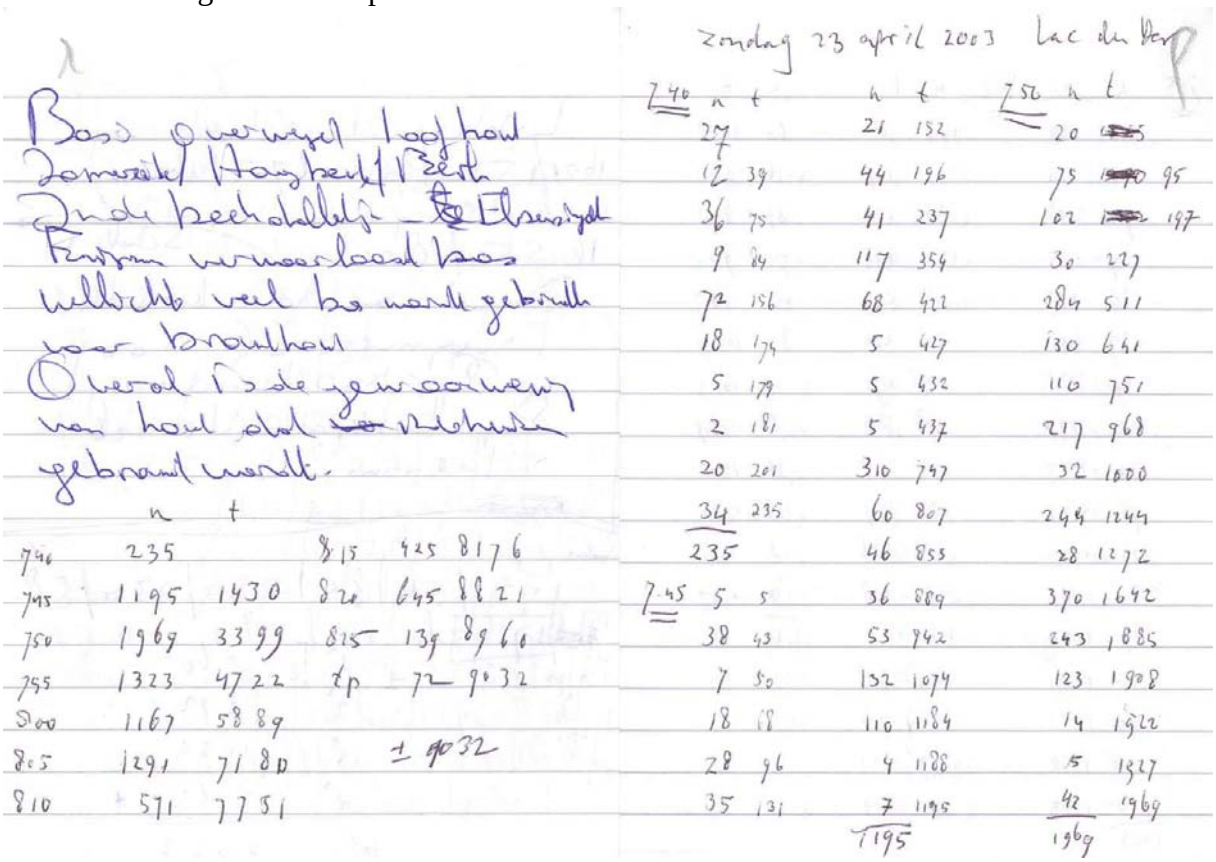

Illusionair geschrift uit een veldboekje!

Gert noteert nu in quota per vijf minuten en wij tellen. Om 8.35 is het einde oefening en zijn de meeste kranen vertrokken naar de foerageergebieden. De teller blijft nu steken op 9032 kranen. In het hoofdstuk Kraanvogelaantallen komen wij terug op het telfenomeen.
Het weer zit niet mee, aangezien de lucht grijs is en uit het zwerk een spatje begint te vallen. Op het vogelobservatiepunt zien we nog een Grote gele kwikstaart langsvliegen. Wij gaan nog even naar het eerste telpunt waar wij vrijdagavond neerstreken, aangezien wij door de invallende schemer de futen op vrijdagavond niet konden determineren. Het blijken toch Futen te zijn met één Roodhalsfuut.

Aangezien de regen langzamerhand neerdendert, rijden we enkele weggetjes in om naar de kranen te kijken die op diverse graanvelden en graslanden foerageren. Nadat we weer een voorraadje stokbrood ingeslagen hebben gaan we naar één van de uitzichttorens “ Chateau d’ eau”.

De uitzichttoren ter hoogte van Presqu’ile de Champaubert geeft een goed uitzicht over het Lac en de landerijen.

De beklimming van de uitzichttoren vergt een overwinning van 125 traptreden. Wij wachten de regen bovenin de toren af en genieten van het immense uitzicht.
Onder de kantelen van de uitzichttoren tellen Gert en Erik 85 huiszwaluwnesten en ook nog 133 plekken waar zich ook nesten hebben bevonden.
Van deze plek rijden wij via Braucourt naar de noordoostzijde van het Lac naar het Reservoir de Champaubert. We doorkruisen Eclaron een plattelandsstadje waar we nog even tijd nemen voor een schitterende plek met een waterval, waar ongetwijfeld in vroeger jaren een watermolen is geweest. Na Eclaron gaan we weer één van de kanaaltjes over (verbinding Lac du Der en St-Dizier) en stoppen langs de weg waar enkele schitterende meidoorn- en sleedoornstruwelen extensief beheerde graslandjes het Lac scheiden van de weg naar "Presqu'ile de Champaubert". Samen met een groep Engelse vogelaars genieten wij van Geelgorzen, onze eerste groepjes Veldleeuweriken op de akkers ten noorden van de weg en in linie 11 Grote zilverreigers die samen met Blauwe reigers bakkeleien om vis. In de rietkraag horen wij meerdere malen een Waterral het typische biggetjes geluid produceren.
Wij rijden vervolgens naar het schiereiland met de grote parkeerterreinen (Presqu'ile de Vemours) en de Eglise de Champaubert die niet is afgebroken voor de retentiewerken. In de omgeving van het kerkje zijn schitterende wilgen met enorme wortelbaarden die als luchtwortels fungeren, wanneer het water de wilgenstammen in de greep heeft. Schrale graslandjes met fraaie boompartijen met tientallen maretakken flankeren de toegang tot het Lac. Putters, Ringmussen, Graspiepers, Grote lijsters, Vinken, Kramsvogels, Groene spechten, Boomkruipers, Eksters, Merels, Spreeuwen, Zwarte kraaien en een grote troep van circa 30 rondzwervende Appelvinken vergezellen ons naar het observatiepunt achter het bekende kerkje.

Presqu' ille de Champaubert met de populieren en essen met de vele tientallen beeldbepalende maretakken en het eenzame kerkje, dat nog overbleef na de amovatie voor de inrichting van het retentiebekken.

Op zondagmorgen ter kerke bij een monument dat geschiedenis heeft geschreven: als alle waarnemingen eens bij deze kerk in een logboek waren opgetekend!!!

Terwijl we de telescopen achter het kerkje installeren laat een IJsgors zich zien en horen. Wij nemen eens even de tijd om het drooggevallen Lac met de telescoop te bespieden. Dit levert interessante waarnemingen op; 29 Grote zilverreigers, honderden Aalscholvers, 8 Bonte strandlopers, groepjes Kneutjes en Groenlingen, veel Witte kwikstaarten, Veldleeuweriken, Wulpen, Wilde eenden, enkele Bonte kraaien, 4 Bergeenden, vele duizenden Kieviten, vele honderden Grauwe ganzen, een Roodhalsfuut en een jagende Slechtvalk die even later op een paaltje in de verte poseert. In de zijarmen van het drooggevallen Lac zijn vele honderden foeragerende Grauwe ganzen.

Achter het kerkje een moment suprème: vogelobservatiepunt van hoge klasse!

Het is een wijds uitzicht over drooggevallen modderplaten en voormalig bos, waar alleen de geconserveerde stobben getuigen van een éértijds ander landschap met aan de voet van het kerkje restanten puin van huizen waar de bewoners in 1969 vertrokken zijn. Volgens een informatiepaneel telde het voormalige dorpje 215 inwoners. Alleen het kerkje resteert nog. Hoog op de stenige oever waakt het kerkje over duizenden hectaren water en nu drooggevallen slikplaten waar je goed kan schuilen voor de regen en windvlagen.
Het is niet verwonderlijk dat dit vogelobservatiepunt tientallen vogelaars trekt. Tijdens deze toch enigszins druilerige zondagmorgen is het druk met vogelaars. Het is intens genieten op deze zondagmorgen waar je de tijd vergeet en het idee hebt dat je hier nog dagen kan vertoeven.
Toch vervolgen wij onze vogeltocht naar Port de Nemours waar wij aan het eind van het schiereiland enkele tientallen Grauwe ganzen en een Indische gans noteren. Na het bezoek aan het schiereiland gaan we naar Ste-Marie-du-Lac Nuisement.

De val(k) van Champaubert.

Een slechtvalk strijkt neer
op de bodem van het meer,
dat op vele plaatsen droogvalt.
Een dorp, haar fundamenten zijn nog uitgestald.

is het kerkje nog getuige.
Zij behoefde niet te buigen
voor alle waterwerken,
zij behoorde tot de sterken.

Zij zal gerestaureerd blijven bestaan.
Vanuit haar hof zie je de slechtvalk gaan.
Met snelle vleugelslag rept hij zich door de lucht,
een argeloze prooi bemerkt te laat zijn tomeloze vlucht.

Die Faucon pèlerin doet het hier nog niet zo slecht,
hij kan voor voedsel vrijwel dagelijks terecht
bij het verdronken dorpje Champaubert,
waar men ooit kwam voor een baquette, wat wijn en camembert.

Een kerk, een monument.
Een Falco peregrinus, voor wie hem kent.
Een dorp werd een herinnering,
en wat er blijft heet aanpassing.

Een zondagswandelaar
ziet bomen vol met Mistletoe,
en bij de kerk een vogelaar,
het vogelen nog lang niet moe.

Die staat daar zeer op zijn gemak
te kijken naar een vogel op een tak.
Met kijker is de baardstreep zelfs te zien
Zonder optiek ziet de slechtvalk de vogelaar misschien.

Een klein dorp hemelsbreed tegenover Giffaumont Champaubert. Het is inmiddels droog en een schraal zonnetje tracht het parkeerterreintje waar wij de lunch te velde uit het onovertroffen fouragekistje gebruiken, enigszins op te vrolijken. Wij staan aan de voet van een uitzichttoren, maar deze toren is op slot en belemmerd ons 125 traptreden te bedwingen. Wij werpen een blik over de dijk en constateren dat hier weinig te beleven is, aangezien drooggevallen platen zonder slik en plasjes niet aantrekkelijk is voor vogels in dit jaargetijde. Wij noteren tijdens de lunch; Grote gele kwikstaart, Zwarte kraai, Turkse tortel, Roek en een Groene specht.

Voormalige watertoren bij Ste-Marie-du-Lac-Nuisement die nu als uitzichttoren dienst doet.

Wij besluiten een omtrekkende beweging te maken om uiteindelijk het meer Etan de la Horre te bezoeken. Blaise sur Broue is het eerste dorpje waar wij al stoppen, aangezien onze aandacht wordt getrokken door een waterplas met een schitterend gebouw en een watervalletje. Het is weer één van die vele plaatsen waar een voormalige watermolen heeft gestaan en waarvan je het gebouw direct herkent als een molenplaats. Bij de plas voor het imposante gebouw jaagt een IJsvogel. Aan de rand van de plas is een gerestaureerd gebouwtje dat vroeger de bestemming had als wasplaats voor de dorpelingen.

Voormalige watermolen bij Blaise sur Broue

Al met al een cultuurhistorisch bijzonder plekje waar in onze optiek dit gebied toch wel rijk mee gezegend is.

Buiten het dorp stoppen wij nog even om een fotootje te maken van het typische landschap met de vele uitgegroeide hagen en het vleesvee, dat hier in veel weilanden in november nog buiten loopt.

Typisch Charolais vleesvee van het Franse platteland

Vervolgens rijden wij aan de westzijde langs het Lac en gaan vanaf de dijk door een schitterend landschap met veel hagen en houtsingels naar Chatillon-sur-Broue. Een gehucht met een bijzondere vakwerkkerk en rommelige erfjes met veel oude door de tand des tijds versleten landbouwmachines. Onderweg zien wij veel foeragerende groepen kranen en genieten weer van de concentraties Houtduiven van soms wel meer dan 1000 ex.
Ons eindpunt is de zuidpunt van Etan de la Horre. Hier is veel aanplant van Balsempopupieren in voormalige opstanden van Fijnsparren. Op de slikplaten van dit meer dat door bos wordt omzoomd zien wij Kokmeeuw, Stormmeeuw, Blauwe reiger, Wilde eend, een Grote zilverreiger. en weer enkele duizenden pleisterende Kieviten. In het bos zien wij Sijs, Matkopmees, IJsvogel, Sperwer en Boomkruiper. Niet bijster veel soorten vogels, maar wel een interessant gebied dat wordt geëxploiteerd ten behoeve van de visteelt.

Wij zien veel vroetsporen van Wilde zwijnen en grote holen in de oevers van Beverratten. Ten zuiden van het meer in een beekdalletje van de Voire foerageren > 450 kranen in vochtige graslandjes. Wij nemen de tijd om deze grote groep te observeren en genieten van het gedrag van de kranen.

Impressie van het dorpje Lentilles met het fraaie vakwerkkerkje en een Frans erfje

Franse erven tussen Lentilles en Joncreuil: lustoorden voor Kerkuil en andere erfvogelsoorten

Na dit bezoek aan Etan de la Horre gaan wij via een kerkenroute naar Lentilles, Villeret, Montmorency Beaufort, Chavanges, naar Jongreuil. Dit dorp ligt ingebed in een akkerbouwgebied en was ons eerste doel om een gite voor verblijf te vinden. Achteraf zijn wij zeer verheugd over de locatie van de gite in Montier en Der, aangezien Joncreuil gesitueerd is in een akkerbouwgebied. Van Joncreuil gaan wij via Baille le Franc waar wij onderweg Watersnippen en een mannetje Blauwe kiekendief zien. In Baille le Franc is een fraai vakwerkkerkje en interessante tuinen met wijnstokken.

Het vakwerkkerkje in Baille le Franc, met een tuintje met wijnranken op de voorgrond.

Buiten het dorp is het bekende Franse zondagmiddag tijdverdrijf aan de gang; de jacht op Houtduiven. Binnendoor rijden wij naar Outines waar wij een blik werpen op de gites die niet vrij waren; ook goed, want ook Outines vinden wij minder interessant dan Montier en Der. Na Outines en veel kerken op deze route bewonderd te hebben, gaan we via Chatillon-sur-Broue naar het vogelobservatiepunt bij Maison d' Oiseau. Hier is het een echte Franse zondagnamiddag; vele tientallen wandelaars komen kijken naar de invallende kranen. Het lijkt op de Knardijk – flaneren bij de kranen!!! Niet ongezellig al die belangstelling voor elkaar. Wat kranen al niet kunnen veroorzaken op zo'n zondagmiddag in november.
Wij krijgen veel belangstelling aangezien het tellen en noteren van de invallende kranen enige verwondering bij onze zuiderburen opwekt. Het tellen begint om 16.10 en vindt zijn ouverture door de slaaptrek van vele tientallen Dwergmeeuwen en nog geen vijf minuten later met het invallen van groepen kranen. Het is een overweldigende belevenis om de kranen op deze locatie te bekijken – rechts, links en direct boven onze telpost komen de kranen en glijden al dan niet roepend naar de slaapplaatsen in het Lac. In de schemer zien wij de aantallen langnekken op de slikken toenemen en verwonderen wij ons over de rust die op de slaapplaatsen heerst met duizenden kranen die naar ons gevoel dicht opéén de nacht doorbrengen.

Wij tellen en tellen, maar de optelsom om 17.25 is 5476 invallende kranen op dit telpunt. Een leuk totaal, maar dat bij ons weer de nodige vraagtekens oproept over de totaaltellingen van dit weekend.
Ook deze avond constateren wij dat via meerdere windrichtingen kranen invallen en wij niet in staat zijn om het totaal aantal kranen dat het Lac als slaapplaats benut, te kunnen tellen.
Zeer bijzonder van dit observatiepunt is dat op deze zondagmiddag de kranen zeer goed te observeren zijn en op enkele tientallen meters boven ons telpunt neerstrijken.
Zo eindigt deze zondag aan het Lac in de schemer op een voor ons nieuw telpunt met veel indrukken die weer veel indruk op ons heeft gemaakt.
De zondagavond brengen wij door in de Pizzeria in Montier en Der en evalueren al min of meer onze ervaringen van enkele dagen Lac du Der.

Evaluatie van een enerverende dag: hoeveel kranen hebben wij geteld en waar zijn nu de meest geschikte telpunten?

Maandag 24 november 2003
Een ongewone maandagmorgen, niet naar het werk, niet naar het Lac, maar even sluimeren tot half acht! De laatste ontwaking in Montier du Der is ontspannend, maar wij beseffen met enige weemoed dat dit weekend tekort is om een volledige indruk te krijgen van de vierde pleisterplaats van de kranen in Europa. Maar goed - wat in het vat zit, verzuurd niet!
Het is poetsen geblazen; de gite moet schoon opgeleverd worden en na enkele onbekommerde dagen moeten wij ons een uurtje wijden aan huishoudelijke taken. Terwijl wij dweilen, dalen de kranen achter de gite op de akkers. Keep, Sijs, Vink, Grote lijster, Grote bonte specht, Ekster, Winterkoning en Geelgors zijn deze maandagmorgen deelgenoot tijdens het inpakken van de bagage. Voordat wij instappen om onze terugreis te aanvaarden genieten wij nog even van het bekenstelsel, de vervallen kunstwerken en de plas die achter de gite ligt. Bij thuiskomst zal ongetwijfeld de literatuur erop nageslagen worden hoe in vroeger jaren dit bekenstelsel aangelegd is om te functioneren voor de watermolens.
Wij hebben besloten om onderweg naar huis nog aan te steken in de Ardennen, aangezien onze uitgestippelde route door de Ardennen richting Luik en Maastricht gaat. Na een korte pitstop waar wij onze veldlunch gebruiken, verlaten wij bij Remouchamps de A 26 bij afslag 46 en gaan richting Amblève die in dit Ardennerdorp door het centrum stroomt. In het centrum zien wij in de Amblève geen Waterspreeuwen, de vogelsoort die wij nog graag in ons veldboekje willen noteren.
Richting Nonceveu hebben we meer geluk; eerst worden we getrakteerd op enkele IJsvogels en vervolgens op een Waterspreeuw die op een karakteristieke plek op een steen in de Amblève zit. We gaan de brug over naar Nonceveu, een interessant vakantiedorpje tegen de helling van de heuvels van de Ardennen.

Dromen langs Ardenner stromen

Een waterspreeuw in de Amblève,
had eens een nare droom.
In 't Frans heet dat un rêve,
un rêve triste; een typisch idioom.

Hij was verwoed aan 't zoeken
naar voedsel achter stenen,
in en onder water,
ook voorbij de brug.

Hij zocht in alle verborgen hoeken,
maar alles was verdwenen,
het werd vele uren later
en niets kwam nog terug.

Eenmaal ontwakend uit zijn droom
over vruchteloze jacht,
zag hij op omgevallen boom
direct die felle kleurenpracht

Plots verscheen iets van zijn gading,
maar de ijsvogel was hem voor
en slikte per vergissing
zijn insectenlarve door.

Zo ziet u: Droom en werkelijkheid
liggen soms dicht bij elkaar,
althans voor een rijmend vogelaar
die langs de Amblève rijdt.

Op de brug naar Nonceveu zien we Wilde eenden, IJsvogels, Grote gele kwikstaarten en een Waterspreeuw die in het snelstromende water op zoek is naar allerlei klein gedierte en vervolgens weer poseert op een steen.

De brug over de Amblève naar Nonceveu: goed voor Grote gele kwikstaart, IJsvogel en Waterspreeuw

Na al dit fraais noteren we nog enkele bosvogels; Havik, Kuifmees, Boomkruiper, Koolmees, Pimpelmees, Glanskopmees en Ekster.
Op een informatiebord bij de brug staan alle vissoorten die in de Amblève verblijven; Gert noteert het aantal vissoorten dat in de Amblève aanwezig is, aangezien hij aquatische interesse heeft in tal van in het water levende diersoorten.

Dan zit onze korte vogeltrip er echt op en besluiten wij om spoorslag terug te gaan via Remouchamps en Luik naar onze vertrouwde Veluwe.
Vanwege de tijd eten we onderweg in wegrestaurant de Somp, in de omgeving van het voormalige Beekbergerwoud, waar Natuurmonumenten het plan opgevat heeft om het “woud” weer te revitaliseren.

Tijdens het eten filosoferen wij over het feit dat wij erg veel geluk hebben gehad met het weer en dat we toch voor deze periode erg veel kranen en andere vogelsoorten hebben gezien. Plannen worden gesmeed voor een volgende vogelreis die in 2004 plaats zal vinden.

Waterregiem Lac du Der

Voor de regulatie van de Seine en de Obe en het voorkomen van overstromingen van de Seine en Parijs zijn vier grote retentiebekkens aangelegd, waarvan Lac du Der er één is. De totale retentiecapaciteit is 800.000.000 m3. Tevens zijn de spaarbekkens bedoeld voor de veiligstelling van het drinkwater voor Parijs. De aanleg van Lac du Der is in 1974 al gerealiseerd. Parijs zat tot aan de jaren zeventig elke zomer met het probleem dat het te weinig drinkwater had. Er is toen een plan opgesteld om ten oosten van de stad een aantal spaarbekkens, in de Marne en de Seine aan te leggen. Het Lac du Der, op zo'n 200 kilometer van Parijs is er één van.

Gedurende de maand december tot en met juni heeft het Lac een retentiefunctie met een maximumcapaciteit van 365.000.000 m3. Vanaf december wordt water ingelaten voor ontlasting van de Seine en vervolgens wordt vanaf eind juli het water weer uit het retentiebekken gepompt. In het Lac wordt gedurende de periode juli – december 100.000 m3 water vastgehouden of bijgevuld voor de aanwezige vissen. De voeding van water vindt plaats via de riviertjes de Marne en de Blaise. Hiervoor zijn kanalen gegraven die ingericht zijn als een betonnen goot en een lengte kunnen bedragen van > 20 kilometer. In het landschap zijn deze betonnen goten met een groen geschoren dijk zeer opvallend (opzichtelijk).

Bedoeling was de vele overstromingen in het ""Bassin de la Seine"" te ondervangen. Het idee was simpel: het teveel aan (smelt)water in winter en lente wordt via een kanaal naar een kunstmeer gebracht, wordt daar opgehouden en loopt heel langzaam op het laagste punt de Marne in. De aanleg van dit omvangrijke project vergde zes jaar; er werden 17,5 miljoen kubieke meter klei verkast en er zijn 24 km extra dijken aangelegd.

Interessant is dat de functie van retentie gecombineerd wordt met andere functies. Naast een primaire recreatiefunctie gedurende de zomermaanden, zijn ook de herfst- en voorjaarsmaanden belangrijk voor natuurgerichte recreatie waar ongetwijfeld de aanwezigheid van de kranen een prominente hoofdrol vervult. Ook voor de sportvisserij schijnt Lac du Der een bedevaartsoord te zijn. Kijk maar eens op diverse websites; kranen en vissen zijn het smeermiddel voor de verhuur van de vele gites, nieuwbouw van kleine bungalowparkjes en een bezoek aan één van de vele kleine restaurantjes. Het is bijzonder interessant om te zien op welke wijze dat de input van water en enkele diergroepen het toerisme en recreatie een geweldige impuls (kunnen) geven.

De zuidoostelijke- en oostelijke- en noordelijke oevers zijn vooral ingericht voor toeristen. Voor "vlotte" vakanties kun je hier goed terecht; campings, winkels, watersportfaciliteiten, fietspaden, gites, VVV's, restaurantjes, hotels – alles te kust en te keur! Vooral langs het water is het gedurende de vakantiemaanden erg druk, maar op enige afstand ademt het landschap dorpse rust en lijkt het toerisme in Lac du Der Chantecoq ver weg.

Kraanvogelaantallen

De Franse vogelbescherming LPO houdt elk jaar de aantallen pleisterende Kraanvogels bij en deze worden gepubliceerd op de Internet site grus-grus.com.
Volgens diverse literatuurgegevens zijn er jaren dat er gedurend de herfsttrek 70.00 kranen Lac du Der bevolken. Inmiddels verblijven tussen de tien- en twintigduizend kranen tijdens de winter in de omgeving van de grote meren en zo'n dertig- a veertigduizend kranen vervolgen hun weg naar de winterkwartieren in Zuidoost Frankrijk en Spanje. Eind februari, begin maart keren de eerste kranen uit de winterverblijven al weer terug. In sommige jaren kan wel eens 75- tot 100 % van de hele West-Europese populatie op en rond het Lac verblijven.
Per jaar zijn de aantallen verschillend. Gedurende de jaren 2001/2002 waren gedurende de derde week van oktober al 15.610 in het Lac aanwezig. In november liepen de aantallen op tot circa 22.250 ex., terwijl tijdens het winterseizoen een record werd gevestigd van 19.320 kranen gedurende het weekend van 13 januari 2002. En ook in februari pleisterden tussen de 12.000 en 15.000 in de het Lac en omgeving. Begin april waren de meeste kranen alweer naar de noordelijke broedgebieden vertrokken en werden nog enkele tientallen waargenomen.
Het kranenseizoen in 2002/2003 was zeer spectaculair. Tijdens de derde week van oktober verbleven al meer dan 21.000 kranen in het Lac en omgeving. Op 13 november werden maar liefst 63.218 kranen geteld en ook medio december pleisterden nog zo''n 21.420 kranen in het Lac. Ook in januari 2003 waren de aantallen hoog; op 14 januari werden 15.720 geteld en tijdens de terugtrek in februari pleisterenden op 21 februari 21.040 kranen.

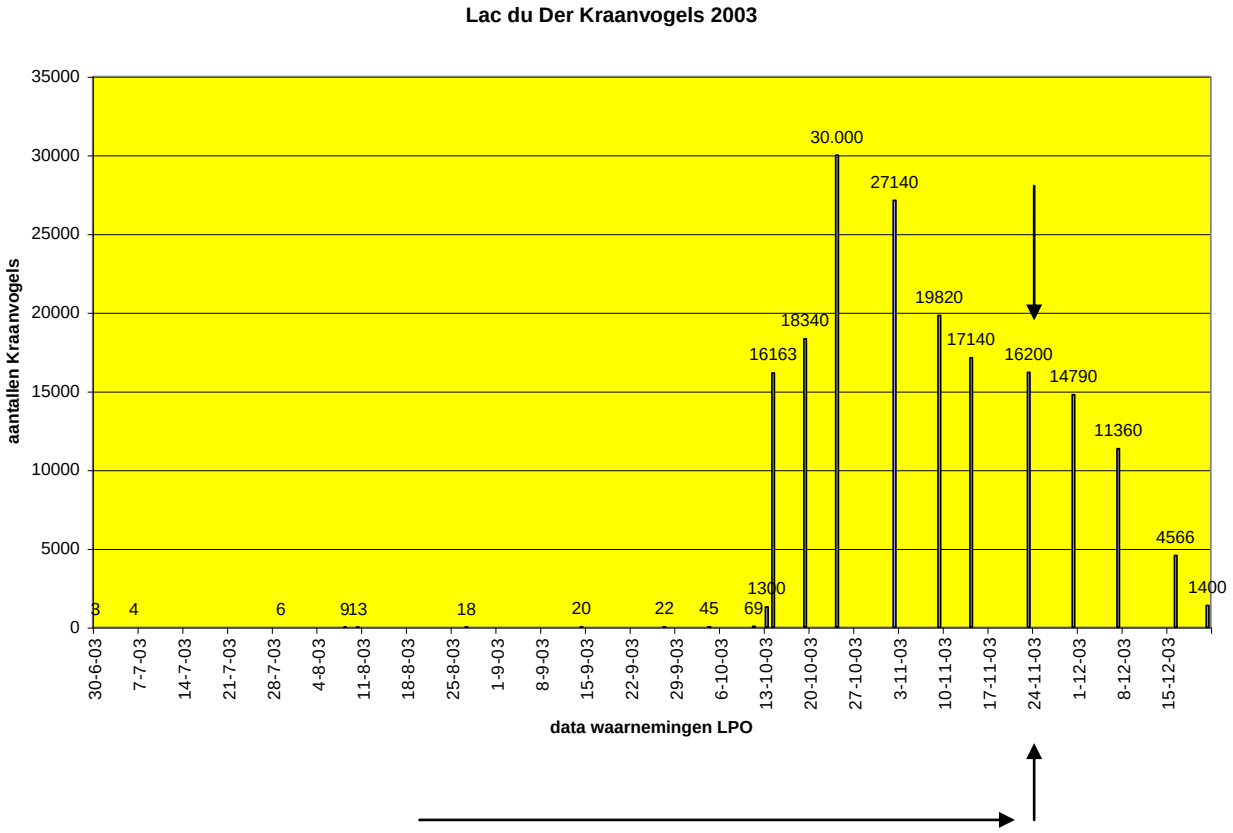

Vogelreis KNNV afdeling Epe-Heerde 21/24/2003

Hoewel het seizoen 2003/2004 nog geen nieuwe records heeft gevestigd, zijn de aantallen weer indrukkend. Op 13 oktober 2003 werden s' avonds 1300 kranen geteld, terwijl de volgende morgen 14 oktober 16.163 ex. genoteerd werden. De aantallen liepen in oktober verder op tot een doortrekpiek op 24 oktober toen 30.000 kranen geteld werden. Begin november daalden de aantallen tot respectievelijk 27.140 op 2 november en 19.820 op 9 november. Gedurende het weekend van 14 november werden 17.140 kranen geteld en tijdens het weekend dat wij in Montier en Der verbleven, werden op zondag 23 november 16.200 kranen geteld. Het laatste weekend van november werden 14.790 kranen geteld en op 11 december nog 11.360 ex. De aantallen liepen in december vrij snel terug tot 1400 ex. op 21 december 2003.
Aan de hand van de aantallen kranen die door LPO geteld worden, blijkt dat vooral gedurende de maand november grote groepen kranen in Lac du Der pleisteren en blijkt tevens dat dit gebied steeds belangrijker wordt als pleisterplaats voor de kranen tijdens hun trek naar het zuiden.
Observatie van Kraanvogels in Lac du Der en omgeving vindt zijn hoogtepunt in de november, hoewel ook de tot medio december nog hoge aantallen aanwezig kunnen zijn. Buiten deze belangrijke maanden met echte hoogtepunten is het mogelijk om het hele jaar Kraanvogels te observeren, naast overzomerende niet geslachtsrijpe kranen broeden sinds 2000 ook Kraanvogels in de omgeving van Lac du Der.
De Franse overheid geeft net zoals de Spaanse overheid inmiddels subsidies aan boeren om hun akkers waar korrelmaïs wordt verbouwd, later om te ploegen zodat de kranen tijdens de trek voedsel kunnen vinden. In de omgeving van La du Der zijn subsidiemogelijkheden voor een oppervlakte van 1000 ha en in de omgeving van de Lacs van Aubois en L'etang de la Horre zijn subsidiemogelijkheden voor nog eens 300 ha.
De boeren vinden het in de regel geen probleem dat de kranen op hun akkers verblijven. Net zoals de Ooievaar is de Kraanvogel een geliefde vogel die inmiddels ook economisch nut heeft in verband met een toenemend kranentoerisme.

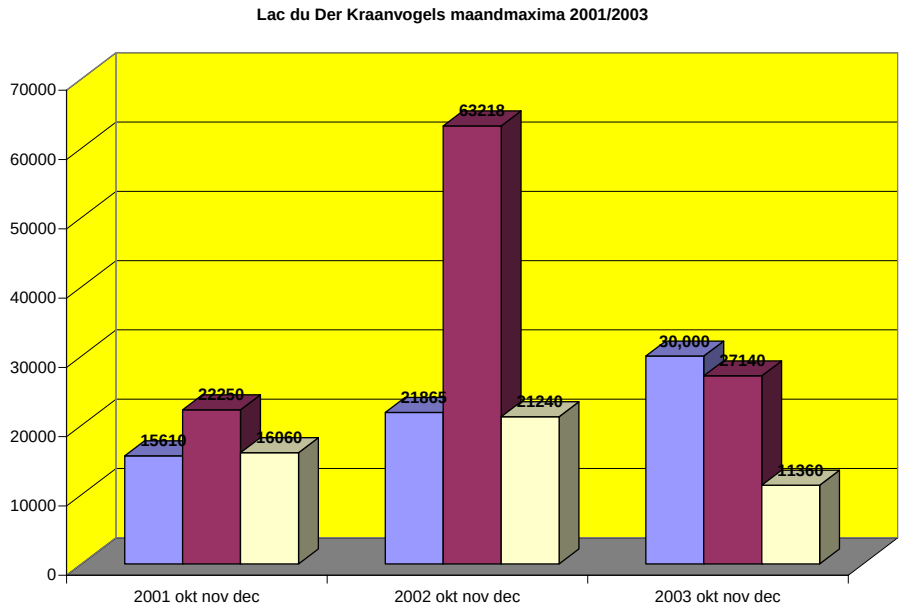

Grafiek 2 geeft een overzicht van de maandmaxima van de Kraanvogels in 2001, 2002 en 2003. De gegevens zijn ontleend aan de tellingen van LPO. Het aantal kranen dat in Lac du Der op de pleisterplaats verblijft, is vrij constant met pieken die zeer opvallend zijn.

In november 2000 pleisterden maar liefst gedurende een weekend tussen de 73.000 en 80.000 kranen in Lac du Der en ook in 2002 was in november een piekinflux van > 63.000 ex. Deze aantallen leiden ertoe dat Lac du Der op dit moment de belangrijkste pleisterplaats in Europa is. Uit de informatie van LPO blijkt dat ieder jaar de doortrek weer anders verloopt, maar dat vooral de maand november het meest geschikt is om kranen te gaan observeren in Lac du Der.

Trekroutes
Lac du Der is op dit moment de vierde pleisterplaats in Europa voor de kranen. Van noord naar zuid zijn Öland, Rügen, Diepholzer Moor Niederung, en Lac du Der de beste pleisterplaatsen, naast een aantal kleinere pleisterplaatsen, die veelal dicht in de omgeving liggen van de grote pleisterplaatsen, voordat Extra-Madura als winterverblijfplaats wordt bereikt. Het retentiebekken Lac du Der met de drooggevallen slikplaten ligt precies op de trekroute van de broedgebieden in Scandinavië en de Baltische staten naar de winterverblijven in Spanje. Voor de aanleg van de grote meren werden in Champagne vrij weinig kraanvogels waargenomen, maar sinds de aanleg van de retentiebekkens die gedurende de wintermaanden grotendeels droogvallen, is dit deel van Frankrijk een geliefde pleisterplaats. In sommige jaren, zoals bijvoorbeeld in de herfst van 2000 verbleef hier gedurende een weekend > 60 % van de West-Europese populatie.
Op diverse websites is veel actuele informatie over de huidige betekenis van de diverse pleisterplaatsen.

European Crane Group
De Europese Kraanvogel Werkgroep beijfert zich om in internationaal verband pleisterplaatsen veilig te stellen en informatie te verstrekken over de aantallen Kraanvogels die zich op de pleisterplaatsen ophouden tijdens de trek. Op de website grus-grus.com wordt veel informatie vertrekt over de trek van kranen in Europa.

Natura 2000
Natura 2000 is het verzamelbegrip voor de Europese bescherming van internationaal belangrijke gebieden. In Europees verband is Lac du Der al aan het eind van de tachtiger jaren beschermd gebied verklaard in het kader van de Vogelrichtlijn. Dit betekent dat dit retentiebekken voor veel vogelsoorten gedurende de trekperiode beschermd gebied is.

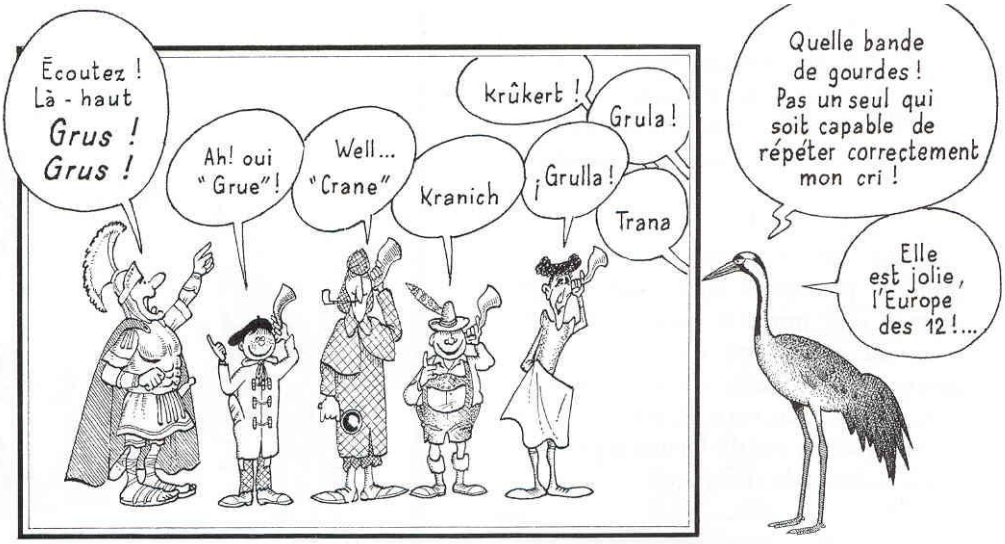

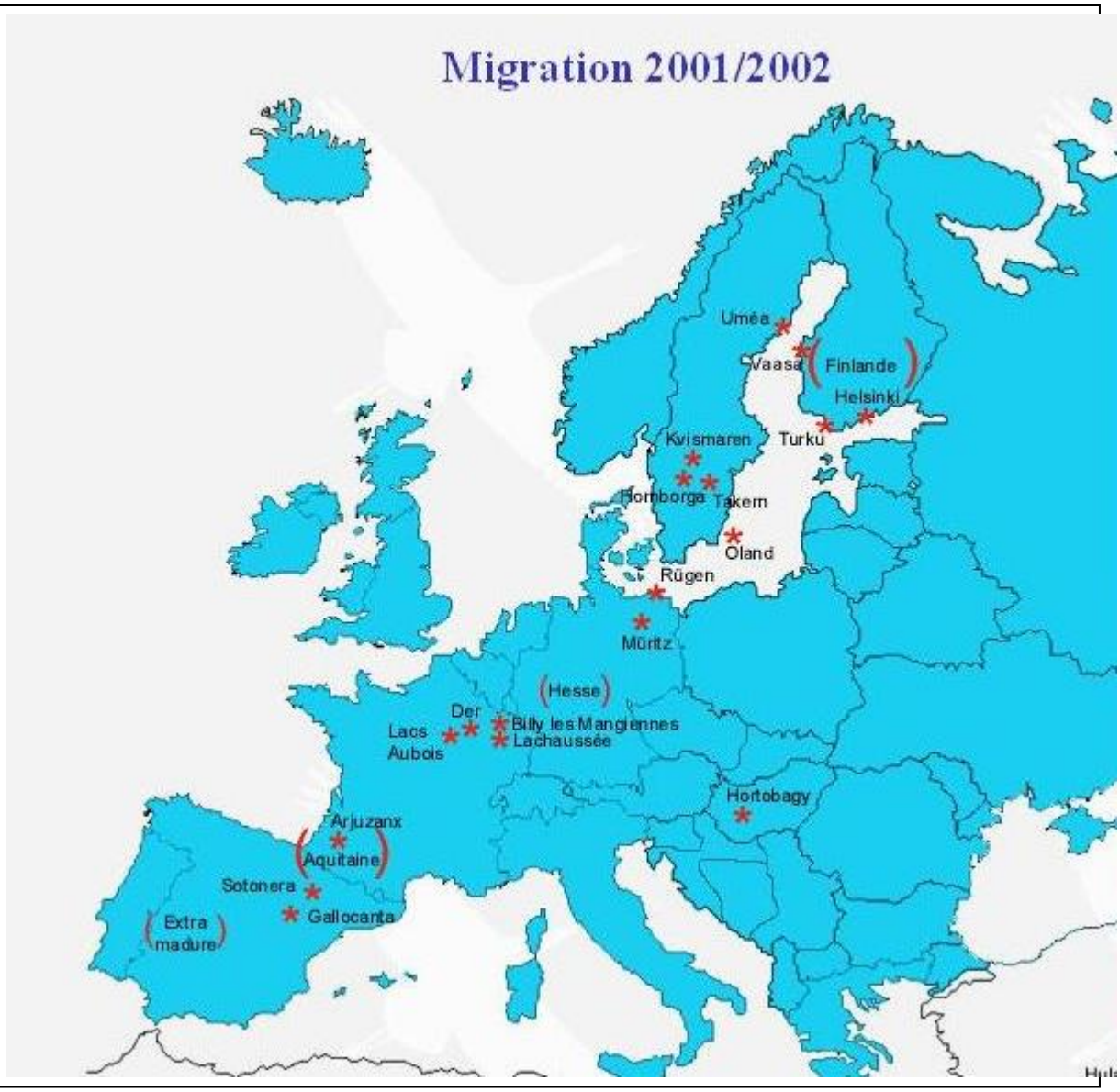

Overzicht van de belangrijkste pleisterplaatsen van Kraanvogels in West-Europa

Overige vogelsoorten
Er zijn vrij veel ornithologische gegevens van de landstreek Champagne. Hoewel niet alle informatie recent is, geven de avifauna's toch een goed beeld van de vogelsoorten die je in deze landstreek kunt verwachten.
In de omgeving van Lac du Der is naast het observeren van Kraanvogels gedurende de trek het bijzonder interessant om ook andere vogels waar te nemen. Jaarrond kunnen meer dan 200 vogelsoorten waargenomen worden; het totaal aantal genoteerde vogelsoorten staat op 270. Voor Nederlandse vogelaars zijn de gebieden in de omgeving van Lac du Der boeiend, vanwege de aanwezigheid van interessante soorten.
Noordelijk, bij Vitry-le-France zijn mooie rivierbegeleidende ooibossen langs de Marne, met vrij veel oude armen en tal van nieuwe grindputten. Zuidelijk, onder Outines, ligt het prachtige " Etang de la Horre ". Dit ruim 300 grote ha " Reserve de Chasse" heeft een onvoorstelbaar rijke broedvogelbevolking en ronduit schitterende oevervegetaties. Dit merencomplex herbergt de Purperreiger en de meest noordelijke kolonie Witwangsterns. Zo'n 40-50 km zuidelijker heb je het " Parc Naturel Regional de la Foret d' Orient " in de Champagne Humide. Dit natuurpark bestaat enerzijds uit uitgestrekte bossen (met opvallend veel grofwild) en anderzijds uit drie uitgestrekte kunstmatige vijvers.
Ook deze vijvers dienen als opvang voor overtollig water. Voor vogels is vooral de noordelijke " Lac Amance" buitengewoon boeiend. Het is de meest zuidelijke overwinteringsplaats van de Kleine zwaan.
Wespendief, Rode- en Zwarte wouw, Bruine kiekendief, Dwergarend, Grijskopspecht, Middelste bonte specht en Kortsnavelboomkruiper; het kan jullie allemaal overkomen – mits je op het juiste tijdstip en op de goede locatie bent!
Gedurende de wintermaanden kunnen meerdere zeldzame dwaalgasten in Lac du Der waargenomen worden. In het kader van onze korte vogeltrip die primair in het teken stond van de observatie van de kranen, willen wij volstaan met het verwijzen naar de diverse websites en " A Birdwatching Guide to France – North of the Loire". Zowel de websites evenals recente literatuur geven veel informatie over interessante waarnemingen van bijzondere vogelsoorten. Dit verslag wil enkel informatie geven over de kranen en een aantal aspecten die met de observatie van kranen te maken hebben en niet over overige avifaunistische aspecten, aangezien deze vogeltrip hier niet op toegespitst was.

Uw chroniqueur werpt een blik over Lac du der

Onze verkenning in de literatuur en het surfen op Internet heeft ons wel de inspiratie gegeven om na te denken, om ook in het voorjaar de omgeving van Lac du Der maar eens te bezoeken.

Literatuur

- Svensson Lars & Peter J. Grant. ANWB Vogelgids van Europa. 2002.
- Grasduinen. Meer kranen. bladzijde 7. November 2003.
- Royeard Johan. Lac du Der. Als kraanvogels een paradijs hebben. Uit Grenzeloos – 2002.
- Dijksterhuis Koos. Alle kranen van Lac du Der. Vogels –6-2002.
- Noorderkempen reizen. Jacobs Herman, Louis Jacobs en Jos Jacobs. Lac-du-der: 2000. Reisverslag.
- Straus Cees. Kraanvogels in het Lac du Der. Trouw; etcetera, 20 maart 1999.
- Nie Hendrik de. Kraanvogels. Vogels nov/ddec. 1998.
- Hustings Fred & Jan Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998 – 2000. blz 196 – 197.
- Deom Christine. La Hulotte nr. 56 en 57. 2000.
- Crozier J. A Birdwatching guide to France. Nortch of the Loire. 2003.
- Fauvel Bruno. Les Oiseaux de Chamoagne-Ardenne. Travail Collectif des Ornitholoques Champardennais. 1989.

Internet sites

- www. lac.duder.com
- www. lpochampagneardenne.com
- www. grus-grus.com
- www. bram.baptiste.easynet/der_nl
- www. ign.fr/affiche_rubrique.asprbr_id
- www.noorderkempen.be/reizen/lacduder2000
- www.loisirsaccueil-hautemarne.com
- www.La Hulotte.fr

Adressen voor info

- Lique pour la Protection des Oiseau: tel. 0326725447
- Office de Tourisme: tel. 0326726280
  Station Nautique –51290 Giffaumont-Champaubert
- Office National de la Chasse et de la Faune Saunage (O.N.F.S.): tel. 03.29796879
- Maison de l'Oiseau et du Poison: tel. 0326740000
  (tussen Arrigny en Giffaumont-Champaubert)
- LPO Champagne-Ardenne; tel. 0033 (0) 326725427

Foto en illustratie verantwoording

Bladzijde	
0, 12	VVV Giffaumont
1,	Rico Restmann
5,8,19,48	Hulotte.fr
9,15,20,23,24,25,34,41,44,50	Erik Murris
9,10,15,17,18,21,22,23,25,26,27,28,32,34,35,37,38,39,40,42	Adrie Hottinga
21,33,38	Ch. Sagonna